

LAIKMETS

Tu būsi drošākā ķīla mūsu nākotnei!

TAUTAS DZĪVĪBAS UZTURĒŠANA

Tāpat kā ikviena organisma dzīve, tā arī tautas dzīve ir padota zināmām vitālām svārstībām, zināmām iekšējām krīzēm, kas laiku pa laikam pārtrauc tās vairāk vai mazāk normālo attīstību. Nav šaubu, ka kopš kādiem 60—70 gadiem, t. i. kopš plašāka rūpniecības uzplaukuma, vairums Eiropas kultūras tautu pārdzīvo kādu smagu krīzi. Visur var vērot pārmaiņas tautu iekšējā struktūrā: bagātības, bet reizē arī lielas nabadzības pieaugumu, iekšējo saistību sairumu un līdz ar to tautu pārvēršanos pūķu, tikumisko un tiesisko jēdzienu sajukumam, autoritāšu sabrukumu, noziegumu, slimību un vispār dzīves nelabsajūtas pieaugumu u. t. t. Visas šīs parādības varētu tulkot šā vai tā, bet ir viena, kas liek vairāk padomāt un tā ir — pakāpeniskā tautas dabiskā pieauguma samazināšanās un tautu tuvošanās tādām stāvoklim, kad mirstošo tautas locekļu skaits sāk pārsniegt dzimstošo skaitu, vārdu sakot — tautu tuvošanās izmiršanai. Varētu varbūt domāt, ka tā ir pārejoša parādība, kaut kas līdzīgs augšanas krīzei. Tomēr vēsture neskaitāmas reizes ir rādījusi, ka tieši tā vienmēr sākas kādas tautas pilnīga deģenerācija, kas beidzas ar tās noiešanu kā no vēstures, tā bieži vispār no dzīves skatuves. Tāpēc neviena tauta, kurā vēl kaut cik saglabājusies griba dzīvot, nevar paiet šim parādībām vienaldzīgi garām. Tā kā arī mēs piederam pie šādā veidā apdraudētām tautām — esam pat to pirmajās rindās — tad arī mums ir visi lemesli nopietni pakavēti pie šī jautājuma. Tiešām, priekš 60 gadiem Rīgā uz tūkstoš latviešiem dzima 35 bērni, bet priekš dažiem gadiem vairs tikai 12. Dabiskais pieaugums Latvijā 1934. gadā bija 3,2 cilvēki uz tūkstoši, — ar ko Latvija kopā ar Igauniju un Franciju ierindojās zemēs ar viszemāko iedzīvotāju pieauguma skaitu. Kā Rīgas statistiķis Bulmerinks bija aprēķinājis, ja viss ietu uz priekšu šādā gaitā, tad jau ar 1950. g. sāktos dabiskā Latvijas iedzīvotāju skaita samazināšanās. Ko tas mums nozīmētu, to mēs visi zinām, un tāpēc par to nemaz nav jārunā.

Kas mūs var interesēt, tas ir šīs parādības cēloņi un kā tos novērst. Par šo jautājumu pastāv jau plaša literatūra, un kā cēloņi ir minēti visdažādākie apstākļi — veneriskās slimības, aborti, vēlas un nestabilas laulības, sievietes emancipācija un darbs ārpus mājas, dažādi nenormāli apstākļi kā laukstrādnieku, tā lauksaimnieku dzīvē u. t. t. Vispopulārākais arguments tomēr, ko min it sevišķi paši tie cilvēki, kuri vai nu negrib nodibināt ģimenes dzīvi vai arī, ja nodibinājuši tādu, negrib audzināt bērnus, ir norādījums uz grūtiem dzīves apstākļiem, uz nepietiekošiem ienākumiem. Tā savā laikā arī lektori no PSRS mēģināja pierādīt, ka dzīve viņu paradīzē bagātāka un vieglāka nekā Rietumeiropā, ar to, ka norādīja uz augsto dzimstības skaitu Padomijā un zemo skaitu Rietumeiropā: viņu zemē ļaudis esot pārtikušāki un tāpēc valrojojoties, kamēr rietumzemēs darba tauta tiekot mērdēta badā un tāpēc izmiršot. Fakti tomēr runā gluži citu valodu. Izrādās, ka visaugstākā dzimstība vienmēr bijusi tieši vistrūcīgākās zemēs, piem., Polijā, Dienvidslāvijā, Rumānijā, Bulgārijā u. t. t., kamēr, jo kādas zemes iedzīvotāji turīgāki, jo dzimstība zemāka. Tā pie mums, piem., visvairāk bērnu ir samērā

trūcīgāka Latgalē, bet bagātā Zemgalē izmirst. Augstais dzimstības skaits Padomijā tātad visdrīzāk norāda uz grūtiem materiāliem apstākļiem. Katrā ziņā ir pilnīgi skaidrs, ka trūcība pati par sevi vēl neietekmē dzimstības skaita samazināšanos, bet vienīgi kombinācijā vēl ar kaut ko citu, — proti, ar vairāk vai mazāk augsta dzīves standarta prasībām. Ja grib dzīvot ļoti vienkārši, tad palaikam līdzekļu pietiek, lai uzturētu pat lielu ģimeni, ja turpretim grib dzīvot vairāk vai mazāk lepnī, it sevišķi, ja grib, kā saka, daudz „baidīt dzīvi”, tad gan līdzekļu bieži izrādās par maz ne tikvien ģimenes audzināšanai, bet tieši pat paša iztikai. Izšķirējs faktors tātad ir nevis materiālais stāvoklis pats par sevi, bet gan dzīves prasības un mērķi un ideāli, pēc kuriem tiecas. Var arī tā teikt, ka viņš atkarājas no tā, kādu vērtību tabulu kāda tauta apzināji vai neapzināji sev izstrādājusi. Ja pirmajā vietā tai ir dabiskās dzīves vērtības — ģimene, darbs, atpūta un tikai tad dažādas izpriecas un dažādas mākslīgas kultūras vērtības, tad tautai nedraud nekādas briesmas. Ja turpretim pirmajā vietā ir vai nu izpriecas vai greznība un augsts dzīves standarts un vispārī mantkārības un godkārības apmierināšana, tad drīz iestājas tās slimīgās parādības tautas dzīvē, par kurām runājam. Viss tātad atkarājas no tautā valdošās gara levirzes vai arī, kā saka, no tās mentalitātes. Ka izšķirīga ir mentalitāte un nevis materiālie apstākļi, to norāda starp citu it sevišķi tas, ka vismazāk bērnu palaikam ir tieši lielu bagātnieku ģimenēs, kas spētu apmierināt absolūti visas, pat visaugstākā dzīves standarta prasības: tos no ģimenes dzīves attur tieši tas, ka viņi pārāk aizņemti ar visu šo prasību apmierināšanu un visu iespēju izsmelšanu. To pašu apstiprina arī citu aizrādīto dzimstības samazināšanās faktoru novērtējums: ne vēlas un nestabilas laulības, ne sievietes emancipācija, ne aborti nav lietas, kas, tā sakot, no ārienes uzbrūk cilvēkiem, bet ir atkarīgas no viņu gribas lēmumiem. Gluži tais pašos ārējos apstākļos, kur viens cilvēks spēj tik tikko iztikēt viens pats vai domā pat par pašnāvību aiz trūkuma (ir bijuši gadījumi, kur amerikāņu miljardieri, kad viņiem pēc bankrota paliek vairs tikai kāds miljons dolaru, izdara pašnāvību, jo neesot vērts trūcībā dzīvot), tur cits uzaudzina lielu lielu ģimeni.

Bet kas tad nu tālāk noteic šo tautas mentalitāti resp. tās vērtību tabulu zināmā brīdī? Visai bieži mēdz atbildēt, ka tā jau ir pati dzīve, kas to dara. Tas tomēr ir tikai pa pusei pareizi. Dzīve ritēja vairāk vai mazāk spraiģi un ietekmēja ļaudis arī senajā Eģiptē, bet tomēr straujas pārgrozības tajā nenotika, un tā palika stabila gadu tūkstošiem. Tas, bez šaubām, bija ciešā sakarā ar to, ka ideju izplatīšanu Eģiptē bija monopolizējusi priesteru šķira, kas to arī stingri kontrolēja un nepieļāva jauninājumus. Lai dzīvē notiktu kāda evolūcija un it sevišķi revolūcija, ir nepieciešams, lai izplatītos kādas idejas, kas varētu vadīt šīs kustības. Dzīve pati par sevi dod gan ierosinājumus, bet tie apstiprināšanai dod šaurā lokā, ja ideja neiedveš tām ilgstošu dzīvību un sparū.

Tas viss attiecināms arī uz mūsu dzīvi. Latvieši jau sen bija dzīvojuši trūcībā un labprāt būtu kļuvuši turīgāki, bet par vis-

pārēju kustību šīs tieksmes kļuva tikai tad, kad dzīves pavērtājam iespējām pievienojās vēl Valdemāra saimnieciskās turības ideoloģija ar tās saukli, ka latviešiem vajag vispirms trīs lietu — naudas, naudas un atkal naudas. Šī saimnieciskās centības ideoloģija tad arī ir mūs vadījusi tagad jau kādus astoņdesmit gadus un devusi spīdošus rezultātus. Par nelaimi tad, kad mēs jau ar pilnām burām bijām iebraukuši tās kursā, jaunas dzīves iespējas stipri pārveidoja šīs ideoloģijas pirmos mērķus, kas bija veselīgas, turīgas zemes īpašnieku un pilsoņu kārtas nodibināšana. Industriālās kultūras uzplaukums sāka sviest tirgū neskaitāmas jaunas komforta un greznības vērtības, un to pieaugumam vairs nebija nekādu robežu. Centības ideoloģijas pamodinātās iegūšanas tieksmes metās uz šīm jaunajām vērtībām, un pamazām stipri pārveidoja visu ideoloģiju: blakus saimnieciskās nostiprināšanās centieniem un palaikam vēl pāri tiem nostājās dzīves baudīšanas, visu personīgo tieksmju apmierināšanas — izteikta vai neizteikta — ideoloģija. Ja nu saimnieciskā ideoloģija balstījās un vēl balstās publicistikā, tad dzīves baudīšanas un tiksmīgas izdzīvošanās ideāli tiecas atrast un arī lielā mērā atrada atbalstu daļliteratūrā, pa daļai oriģinālā, bet it sevišķi tulkotā internacionālajā, kas bieži ir ārkārtīgi mazvērtīga un no nacionālo interešu viedokļa pilnīgi destruktīva. Vienpusīga un pat pārmērīga atdošanās šiem sākumā tīri saimnieciskiem, bet vēlāk uz dzīves baudu vērstiem ideāliem, ko lielā mērā atbalsta iespējais vārds, tad arī izteic to tautas mentalitāti, kas, ja tā nekavēta attīstās — sevišķi mūsu speciālos apdraudētos apstākļos — neizbēgami noved tautu nāvē. Te tad no presei un visiem, kam iespēja ietekmēt savas apkārtnes uzskatus ar vārdiem un darbiem, atklājas plašs darbības lauks, lai vestu mūsu tautu prom no tā nāves ceļa, uz kura to grūti jēdzienu un vērtību sajukums dažās galvās. Bez šaubām mēs nevaram gribēt atgriezt atpakaļ mūsu tautu pie tīri dzīvnieciskā dzīves standarta kā kādā Padomijā vai Polijā, bet no otras puses ir skaidrs, ka te jāatrod, un to viegli atrast, kāda norma, kas jāuzskata par pietiekošu, jo citādi te nav absolūti nekādu robežu. Skolotājiem, mācītājiem, ārstiem, agronomiem un it sevišķi publicistiem un rakstniekiem, kas visi tieši vai netieši veic tautas audzināšanas darbu un veido tās mentalitāti, te būtu jāapvienojas, lai atjaunotu tautā apziņu, ka dzīves un dzīvības vērtības tomēr jāliek pirmajā vietā, jo, ja panīkst un aiziet bojā tautas dzīvība, tad ir pilnīgi vēltīgs viss, ko mēs ceļam un iegūstam: labi iekoptas mājas, plaši ganāmpulki, veikali, lepnas iekārtas un tērpi — jo tas viss tad iznīks līdz ar mums, jo mūsu darbiem nebūs turpinātāju. Teju audzināšanas uzdevumu veikšanai ir notikušas simtiem tūkstošu sapulču, bet cik bērnu audzināšanai? Jāgroza tātad idejas, jāceļ godā atkal cilvēks un cilvēka bērns. Bet viss tas atkarājas no tā, vai mūsu inteliģencē būs pietiekoši daudz cilvēku, kas saprot, ka tautas pastāvēšana ir arī viņu garīgās pastāvēšanas nosacījums. Ja tādu maz, tad ir ļauni un nav glābība, ja tādu daudz — tad vēl nekas nav zaudēts. Tautas likteņi — vismaz šai virzienā — tātad galu galā tomēr paliek viņas pašas spēcīgas gribas un nacionālas degsmes lieta. P. Jurevičs.

REICHSMINISTRS ALFRĒDS ROZENBERGS RĪGĀ

Š. g. 16. februārī Rīga varēja atkal apveikt reichsministru Alfrēdu Rozenbergu (Rosenberg), kas bija ieradies šeit, lai apspriedēs ar reichskomisāru Lozi (Lohse), ģenerālkomisāru valstspadomnieku Dr. Dreksleru (Drechsler), viņu tuvākajiem līdzstrādniekiem un latviešu zemes pašpārvaldes locekļiem pārrunātu svarīgākos jautājumus Austrumzemes saimniecības un politikas dzīvē. Šai gadījumā reichskomisārs Loze un viņa līdzstrādnieki deva plašu pārskatu par šejienes apstākļiem un neskaitāmos svarīgos jautājumus guva skaidrību reichsministra klātbūtnes dēļ. Šis apspriedes savu tālāko papildinājumu guva sanāsmēs, ko reichskomisārs Loze vadīja Saulos un Rīgā, kur piedalījās turienes ģenerālkomisāri. Rīgā šais apspriedēs piedalījās ģenerālkomisārs valstspadomnieks Dr. Drekslers ar saviem augstākajiem darbiniekiem. Reichsministrs, kam, protams, ir vienmēr ciešs sakars ar reichskomisāru un ģenerālkomisāriem, šais apspriedēs tomēr varēja personīgi pavisam ēki iepazīties ar lietu stāvokli, jo viņam tiešus ziņojumus sniedza novada komisāri no visiem ģenerālapgabalu novadiem. Atceļā no Rīgas reichsministrs Rozenbergs apmeklēja arī Liepāju, kur ieradās pie novada komisāra.

Šis reichsministra brauciens šoreiz ir sevišķi svarīgs tādēļ, ka mūsu zemes robežu tuvumā notiek asās cīņas ar mūsu seno ienaidnieku — boļševismu. Šis stāvoklis prasa no mūsu zemes iedzīvotājiem sevišķu un stingru nostāju kā saimniecības, tā politiskos un militāros jautājumos. Frontes tuvums uzliek mums sevišķu pienākumu būt skaidrībā par to, ka viss mūsu darbs un mūsu saimniecības mērķi saskaņojami ar frontes vajadzībām. Lai visu to veiktu, jāvalda labai saskaņai kā starp vācu pārvaldes un

Reichsministrs Alfrēds Rozenbergs sarunā ar Latviešu pašpārvaldes iekšlietu ģenerāldirektoru ģen. Dankeru, izglītības ģenerāldirektoru prof. M. Pīmani, Latviešu ģģ brīvprātīgo leģiona ģenerālinpektoru, ģenerālleitnantu Bangerski un standartenfireru Plensneru.

latviešu pašpārvaldes saimniecības darbiniekiem, tā arī starp vācu un latviešu militāriem pārstāvjiem. Lai šī saskaņa būtu pilnīga, reichsministrs Rozenbergs ar savu autoritāti ir varējis dot atrisinājumu daudziem šejienes svarīgiem jautājumiem, kas iekļaujas lielajos uzdevumos, kuŗi saistīti ar mūsu zemes un visas Eiropas lielo cīņu.

Mums, latviešiem, sevišķi svarīga bijusi mūsu pašpārvaldes un mūsu militārās pārstāvniecības sastapšanās ar reichsministru. Jau tas vien, ka reichsministrs jau veselus 25 gadus nesaudzīgi gan idejiski, gan praktiski cīnījies pret boļševikiem, ir nesa-

tracināms pamats visām domu izmaiņām, kas vienmēr varējušas un turpmāk varēs notikt starp viņu un mūsu pašpārvaldes locekļiem. Jo svarīgāka šī domu izmaiņa un saimniecības un militāro pārrunu nozīme piešķijama tieši šim reichsministra apmeklējumam, kad mūsu vīri stājas zem ieročiem. Šais pārrunās ir varēts apliecināt mūsu tautas noteikto un nepārprotamo nostāju, kā arī paust pārliecību, ka mēs, latvieši, esam pilnīgi izšķirušies par galīgu un nesaudzīgu cīņu kopā ar pārējām Eiropas tautām pret Āzijas ordām par mūsu zemes un visas Eiropas brīvību. S.

LŪTS (LÜTH) UN VEISS — RĪGAS GODA PILSONI

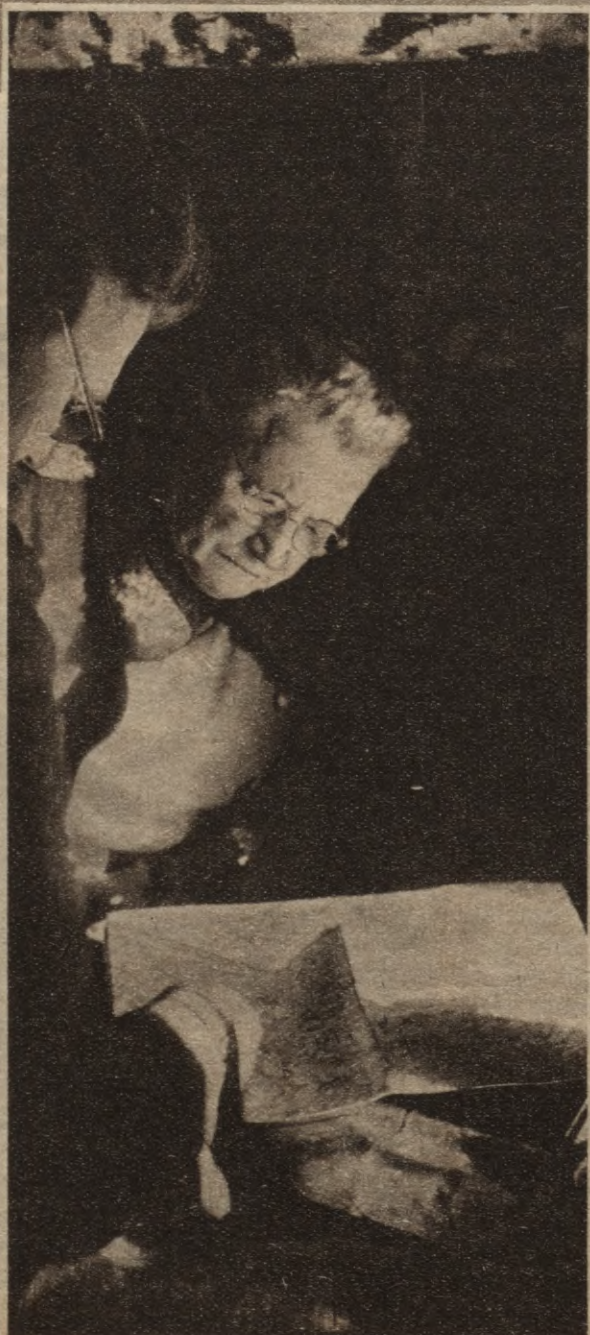
Trešdien, š. g. 16. februārī Rīgas pilsētas valdes svinīgā sēdē pirmajam vācu karaflotes Bruņinieka pakāpes Dzelzs krusta ar ozollapu vainagu, šķēpiem un briljantiem kavalerim, korvetkapteinim Lūtam pasniedza goda pilsoņa diplomu. Apliecinot austrumu apgabala tautu ciešo cīņas vienību ar vācu kara spēku, tai pašā dienā paziņoja, ka arī vēl otram Rīgas pilsētas dēlam — latviešu ģģ leģiona standartenfireram un Bruņinieka pakāpes Dzelzs krusta kavalerim Veisam, kas pašreiz atrodas jaunā frontes sektorā, piešķirtas goda pilsoņa tiesības. Standartenfireram Veisam goda pilsoņa diplomu svinīgi pasniegs, tikko viņam būs iespējams ierasties Rīgā.

Leģiona ģenerālinspektors ar saviem pavadoņiem frontē apmeklē kādas latviešu **⚡** divīzijas kaņavīru bunkuru.

Kāda latviešu **⚡** divīzijas izlūku bataljona komandpunktā, kas tikko izcīnījis smagu kauju, ieradies leģiona ģenerālinspektors Bangerskis un uzklaua bataljona komandieja kaujas iztirzājumu.

ĢENERĀLINSPEKTORS PIE LATVIEŠU **⚡** DIVĪZIJAS

⚡—PK. Aizvadītie mēneši kādai latviešu **⚡** leģiona divīzijai, kas savas ugunskrīstības izturējusi Neveļa kauju telpā, bijuši smags pārbaudījums, ko jaunie cīnītāji savu daudzkārt kaujās piedzīvojušo virsnieku un instruktoru vadībā godam izturējuši. Pirms dažām dienām šī divīzija iepēma jaunu frontes sektoru. Neilgi pēc tam pie divīzijas vīriem ieradās latviešu **⚡** leģiona ģenerālinspektors **⚡** grupenfīrers un ieroču **⚡** ģenerālleitnants Bangerskis, lai iepazītos ar savu kaņavīru kaujas apstākļiem, apgādi un visu citu, kas rūp frontes cīnītājiem.

Jaunajā frontes iecirknī latviešu **⚡** divīzijas vīri jau šajā laikā paguvuši sevi parādīt par krietniem cīnītājiem, kas godam spēj veikt vīpiem uzticētos lielos pienākumus. Kādu lielāku boļševiku spēku grupu, kam bija izdevies izkļūt cauri fronteī, latviešu divīzijas vīri iznīcinājuši drosmīgos uzbrukumos, atstājot daudzus boļševiku kritušos, līdz ar krietnu kaņmateriālu guvumu saņemot arī krietnu gūstekņu skaitu. Jau apmeklējot divīzijas stābu, ģenerālinspektors uzklauja šī kaujas pasākuma iztirzājumu, līdz ar divīzijas augstāko vadītāju atzinību pašreizējiem frontes cīnītājiem.

Apmeklējot standartenfīrera K. komandēto vienību, leģiona ģenerālinspektors uzrunāja kādu šīs vienības kaņavīru rotu. Nodevis dzimtenes sveicienus, ģenerālinspektors atgādināja vīriem, ko nozīmētu, ja kaut īsu mirkli mūsu zemi sasniegtu boļševiki. Bet tas nenotiks, jo latviešu vīri tagad stājušies pie ieročiem, lai aizstāvētu savas dzimtās zemes robežas. — Daudzās šīs sarunās iepazīties ar kaņavīru apstākļiem un izteicis atzinību krietnākiem cīnītājiem, ģenerālinspektors tālākā ceļā ieradās pie divīzijas artileristu vienībām. Jaunie artileristi pagājušās naktīs ar saviem smagajiem ieročiem visteicamākā sadarbībā iedarbīgi atbalstījuši grenadieru uzbrukumus un atvairīšanas kaujas.

Oberfīrera S. un standartenfīrera J. pavadīts, leģiona ģenerālinspektors apmeklēja kādu bataljonu, kas pēdējās dienās bijis cīņu degpunktā. Bataljona komandieris sīki attēloja cīņu gaitu, saņemot ģenerālinspektora atzinību par gūtajiem panākumiem. — Atvadoties no grenadieru un artilerijas pulka komandieriem, leģiona ģenerālinspektors vēlēja saviem vīriem krietnākos panākumus turpmākās kaujās.

Foto: **⚡**—PK. Budulis.

⚡ kaņ ziņotājs Jānis Budulis.

Nesen kādā Rīgas H -lazaretē ievainotos kaņavīrus apciemoja „V. Kuzes” fabrikas dir. Veidemanis un darbinieki ar veltēm. Viņi bija uzaicinājuši sev līdzī arī māksliniekus, kas kaņavīrus iepriecināja ar mūziku un dziesmām.

Rīgas universitātes docents Pēteris Bērkalns 1944. g. 12. februārī ieguva doktora gradu par sekmīgi aizstāvētu disertāciju: „Rīgas pilsētas pēckara laikmeta (1920.—1940.) apbūves rajons pie Vidzemes gatves.”

Rīgas universitātes filoloģijas un filozofijas fakultātes klasiskās filoloģijas nodaļas absolventu izlaiduma aktā kopā ar mācību spēkiem un agrākajos izlaidumos beigušajiem. 1. rindā no kreisās: lekt. P. Zicāns, doc. G. Lukstiņš, prof. P. Jurevičs, fak. sekretārs prof. E. Blese, dekāns prof. T. Celms, prof. K. Straubergs, doc. O. Rudovska, prof. P. Kiškauka, lekt. J. Lezdiņš, asist. L. Cuibe. 2. rindā no kreisās: K. Rutkaste-Emse, V. Dambe, V. Vinele, Dž. Plakide, M. Aspere, A. Lāce, E. Roba, Z. Dreimane-Šteinberga, R. Henriņa-Kraule, L. Ozoliņa, M. Piliņa, L. Potapova-Grundmane, H. Kaklutiņa. 3. rindā no kreisās: P. Ļubkāns, N. Jaunzemis, H. Draviņš, V. Zante, H. Novackis, V. Libertē-Ļubkāne, A. Ziverte-Čakstiņa, A. Spriesle-Pika, E. Vizīņa, J. Presņikovs, H. Kaimiņa, L. Cimdiņa.

KARTUPELIS FRONTEI

Ja frontes kaņavīra uzturā kartupelis neparādās tik bieži kā namamātes virtuvē, tad vaina nav meklējama apnikumā pret šo uzturvielu, bet gan pavisam citur. Starp galvenajiem iemesliem ir arī pašu kartupeļu saglabāšanas un aiztransportēšanas grūtības, jo tie viegli bojājas — sasalst vai sapūst. Zinot, ka samērā maz paliek pāri no izraktā kartupeļa, līdz tas liekams katlā, kļūst saprotams, cik neracionāli izmantotu jau tā noslogotos kaļa transportus, liekot tiem vest uz fronti arī smilšainos kartupeļu kalnus.

Lai nu tomēr varētu piegādāt frontinieku virtuvēm vairāk šā vērtīgā un iecienītā uzturlīdzekļa, piekritīgo nozaļu darbinieki allaž pratuši rast veidu, kā tikt pāri šķēršļiem. Vācija pēdējā laikā diezgan plašos apmēros frontinieku uzturā izmanto kaltētus kartupeļus, ko sagatavo īpašas fabrikas. Mūsu zemē līdz šim šādas kaltes nebija, bet pēdējās dienās tāda sākusī darboties arī Rīgā. To atvērusi Gēģingera konservu fabrika, iekārtojot īpašu nodaļu.

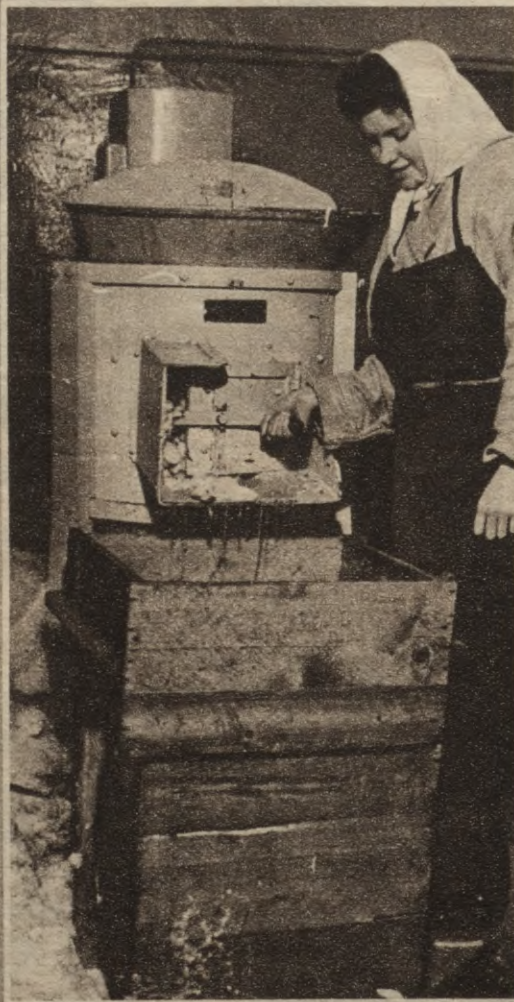
Jaunā pasākuma iniciators fabrikas direktors A. Āboliņš pirms kaltes celšanas devies uz Lielvāciju, lai iepazītos ar līdzīgiem turienes uzņēmumiem. Braucienā viņš vērojis kartupeļu kalšu iekārtas un darbību Vīnes apkārtnē un citur. Arī fabrikas meistars — jaunatvērtās kaltes tehniskais vadītājs S. Sultāns piekritīgās zināšanas smēlies Vācijā, apmeklējams vairākas kaltes Braunšveigā u. c. Viņi tad nu arī ir vienīgie latvieši lietpratēji šai jaunajā pārtikas rūpniecībā.

Galvenais apsvērumš, kas pamudinājis fabrikas vadību pievērsties jaunajai nozarei, ir vēlēšanās savu darba spēku kaļa laikā izmantot tur, kur tas visvairāk var kalpot frontes cīnītājiem. Fabrikas jaunā nodaļa, kas, blakus minot, jau pa daļai izmanto pagaidām dīkā stāvošās šokolādes un konfekšu ražošanas telpas, ierīkota rekorda laikā, un jau no pirmās dienas darbojas divās maiņās — nepārtraukti 24 stundas. Piebilstams, ka līdz ar to šis ir pirmais pārtikas rūpniecības uzņēmums Rīgā, kas uzsācis 24 stundu darbu.

Pats kartupeļu apstrādāšanas un kaltēšanas process ir samērā vienkāršs, toties pilnas jaudas sasniegšana prasa ļoti iestrādājušos darbiniekus. Pievestos kartupeļus vispirms laiž caur īpašu sīkājamo mašīnu, kas, ļaudama tiem slidēt pa kratītāvām, atdala sīkākās un nobērž lielākās zemes pikas. Tālākais ceļš kartupeļus noved skalojamā mašīnā, kas tos evaida un jauc pa ūdeni tik ilgi, kamēr tie galīgi tīri un balti sabirst īpašos tovešos. Tad kartupeļus nogādā mizojamā mašīnās, kas stipri līdzinās tām, kādas daudzi jau redzējuši kaļavīru virtuvēs obligātā kaļa dienesta laikā. Seko „melno acu” izgriešana, kur ar mašīnām nekas nav līdzams, tādēļ to veic čaklas sieviešu rokas. Pēc tam balti noskalotie bumbuļi nokļūst griežamā mašīnā, kas tos sadala stienišos. Tos novieto atkal citos šoreiz caurumos tovešos, kuļos ieplūst karsts ūdens. Tur 3—4 minūšu laikā kartupeļus apsautē.

Nu arī klāt pats svarīgākais posms — kaltēšana. Kaltēšanas aparātā, kas tik liels, ka aizņem veselu paprāvu telpu, uzreiz var ievietot vienu tonnu sagriezto un apsautēto kartupeļu. Uz sītiem noslēgtajās aparāta kamerās viens klājiens paliek apmēram vairāk kā 3 stundas. Pēc izņemšanas un atdzesēšanas, kas viss notiek ļoti ātri, atliek vienīgi atlasīt bojātos stienišus. Tad jauno kartupeļu produktu iesaiņo papīra maisos. Pirmie jaunās kaltes ražojumi jau ir ceļā uz fronti.

A. G.

Visā kartupeļu sagatavošanas procesā sevišķi rūpējas, lai gatavais produkts, ko var nosaukt arī par kartupeļu sausīnēm, būtu pilnīgi tīrs. Tāpēc ūdeni neželē. Personāls nēsā baltus virsvalkus un gumijas priekšautus.

Pirmajā attēlā — mizojamā mašīna ar apkalpi. Abas nodaļas mašīnas apkalpo viena strādāniece.

Otrajā attēlā — darbu pie sasmalcināšanas mašīnas vēro fabrikas direktors mag. oec. A. Āboliņš, kas ražošanai jaunajā nodaļā veltī īpašu uzmanību, jo tā tieši kalpo frontes cīnītāju vajadzībām.

Celluloza

Tagadnes technikā un kara saimniecībā celuloza ir viens no visnepieciešamākiem materiāliem. Tā vajadzīga trim pamatnozārēm: 1) spridzināmo vielu gatavošanai, 2) tekstilpreču ražošanai un 3) papīra fabricēšanai. Bez tam celulozu izlieto vēl, piem., celuloīda un cellofāna, mākslīgas ādas, mākslīgas vates, dažādu plastisku masu un daudzu citu materiālu ražošanai. Ķīmiski pārveidota celuloza sastopama drošības stiklos, filmās, dažādās lakās, kolodijā u. t. t.

Lielajās rūpniecības valstīs celulozas gada produkcija un patēriņš tagad sniedzas jau miljonus tonnu, un galvenā dabas viela, no kuras celulozu iegūst, tagad ir koks, malka. Agrākajos laikos, kad celulozu no koka neprata iegūt, tā bija daudz dārgāka nekā tagad. Celulozas vietā tad lietoja kokvilnu. Ziemeļzemes, kur kokvilnas augus nevar kultivēt, bija atkarīgas no kokvilnas eksportētājiem. Tagad, kad celulozu iegūst no koka, šī atkarība zudusi. Zināmas grūtības tad vienīgi tām valstīm (piem., Anglijai), kam maz mežu un koka materiāli jāimportē.

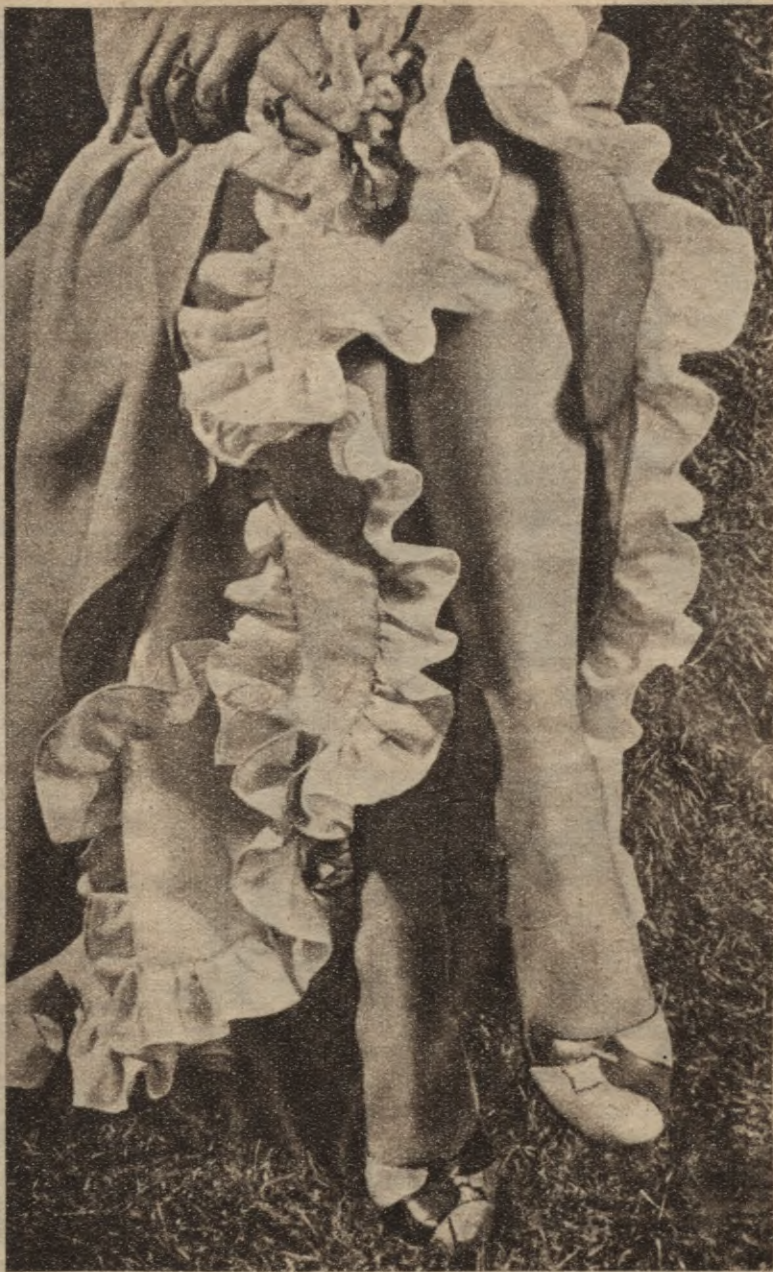
Cellulozas fabrikās, kur šo vērtīgo sākumvielu iegūst no koka, cilvēks izdara vienīgi nošķiršanas un tīrīšanas darbu. Koku sasmalcina, saēdina ar ķīmikālijām (kalcijs bisulfīta šķīdumu) un no kāš celulozas šķiedriņu putru no šķīduma, kur paliek visādi koksne bijušie piemaisījumi. Celuloza tāpat nav ķīmiskās sintezes produkts, bet to darinājusi daba. Celulozas pirmsākums ir augu lapās, skujās, kur zaļā chlorofilla un saules gaismas ietekmē ķīmiski iedarbojas divas vielas — ūdens, ko augs uzsūcis pa saknēm no zemes, un ogļskābā gāze, ko augs uzņēmis no gaisa. Ļoti dziļā ķīmiskās pārveidošanas procesā tur no ūdens un ogļskābās gāzes izveidojas vielpers formaldehīda molekulas. Šis ir tas pats asi ozošais formaldehīds, kas ir arī formalinā un ko lieto dezinfekcijai. Lapās vai skujās tas neuzkrājas daudz, bet tūlīt pārveidojas tālāk: ik 6 formaldehīda molekulas ātri apvienojas, un rodas cukura sīkdaļiņa jeb molekula. Cukura molekulas līdz ar ūdeni tiek tālāk iznēsātas pa visu auga organismu, un vietvietām tās apvienojas tālāk vēl lielākos sēkopojumos: tās virknējas rindās un nevien pa 6, 10 vai 20, bet pa simtiem, pat tūkstošiem kopā! No mazajām cukura molekulām tā izaug garās celulozas sīkdaļiņas. Šīs celulozas sīkdaļiņas ir garas un tievas, tām tāda pat forma kā salmam vai kokvilnas šķiedriņai. Celulozas šķiedrainā uzbūve izskaidrojama tieši ar to, ka celulozas molekulas pašas ir stiebrveidīgas, tievas un garas. Protams, tieši redzamās kokvilnas vai celulozas šķiedriņas nav molekulas: katrā redzamā šķiedriņā ir miljoni molekulu.

Modernā ķīmija gan sasniegusi augstu attīstības līmeni, bet mākslīgi taisīt celulozu no ūdens un ogļskābes tā vēl nespēj. Celulozu ražo daba, un cilvēka griba te pagaidām izpaužas vienīgi tā, ka ar izlasi un krustošanu mēģina dabūt ātraudzju augus, kur celulozas gatavošanas process norisinās sevišķi strauji. Vairbūt kādreiz ar zināmām stimulētājām vielām (augu hormoniem) izdosies augšanu vispār ievērojami paātrināt, tā ka koki, kas tagad izaug dažos gadu desmitos, izaugs dažu gadu laikā...

Lai gan ķīmijas rūpniecība celulozu nerada, tā tomēr to spēj pārveidot ļoti pamatīgi. Pirmkārt, vārot koksnī ar skābēm, garās celulozas molekulas sadrūp savās pirmatnējās sastāvdaļās — cukura sīkdaļiņās. Tātad cukurs no koka? Jā, malku tagad jau fabriku apmēros pārcukuro, pie kam cukuru gan parasti nenoskūj, bet tūlīt tālāk (pēc skābes neitrālizēšanas) saraudzē par spirtu. Sevišķi noderīgi šim nolūkam ir dažādi kokrūpniecības atkritumi, kā, piem., skaidas un žagari.

Daudz nozīmīgākas tagadnes technikā un kara saimniecībā ir tomēr sākumā pieminētās nozares — spridzināmo vielu, tekstilpreču un papīra ražošana. Spridzināmo vielu rūpniecībā celulozu patērē sevišķi daudz tagad, kara laikā. Celulozu aplej ar sēpēkšķābes un sērskābes maisījumu, kas to saēd un ķīmiski pārvērs par tā saukto nitrocelulozu. Kamēr celulozas sastāvdaļas ir vienīgi ogleklis, ūdeņradis un skābeklis, nitrocelulozā atrodas arī slāpēkļoglis. Pretēji celulozai, kas vienīgi deg, nitroceluloza eksplodē ar lielu spēku. No nitrocelulozas taisa dažāda veida šaujamo pulveri, ko ielaida šautenju un ložmetēju patronās. Arī lielgabalu lādīņus izmet no stobra nitrocelulozas pulvera sprādziena spēks.

Ļoti nozīmīga Lielvācijas kara saimniecībā un iedzīvotāju apgādē ir arī dažādu mākslīgu šķiedrvielu ražošana no celulozas. Te, pirmkārt, minama celulozas vilna (vāciski Zellwolle). Tā spēj aizstāt kā vilnu, tā kokvilnu, atkarībā no tā, kā šķiedras apstrādātas. Celulozas vilnas fabricācija ir diezgan sarežģīta, un te var izšķirt vairākas pakāpes. Pirmkārt, celulozu ķīmiski pārstrādā par tā saukto ksantogenātu, ko panāk, ja celulozu apstrādā ar nātrija sārmu un sēroglekli. Celuloza tad pamazām izšķīst, pie kam iegūst biezu, medum līdzīgu masu. To spiež caur kapillāriem skābā šķīdumā, pie kam veidojas puscieti pavedieni, ko tālāk savērpi kopā. Seko pavedienu tālāka ķīmiska un mehāniska apstrādāšana, līdz iegūst vēlamu materiālu.

Technikas brīnums: zeķes un tērps no koka. („Laikmeta“ arch.)

Līdzīgā veidā no celulozas iegūst arī dažādas mākslīgā zīda šķirnes. Tās ražo vai nu no jau pieminētā ksantogenāta vai arī citādi, piem., no celulozas acetāta, ko dabū no celulozas un etiķskābes anhidrida. Agrāk mākslīgo zīdu ieguva no nitrocelulozas; no tā gatavotās tekstilpreces, protams, bija ļoti jāsauga no uguns, jo tāds zīds patiesībā ir īsta spridzināmā viela.

Celuloīdu gatavo no nitrocelulozas un kampara maisījuma. Lai gan celuloīds viegli aizdegas un intensīvi deg, to plašos apmēros izlieto foto- un kinofilmu, rotaļlietu un dažādu sīku lietišķu gatavošanai. Tas tādēļ, ka šim materiālam daudzas izcīlas īpašības: tas samērā ciets, elastīgs, caurspīdīgs. Cellofanu savukārt taisa no ksantogenāta. Pretēji celuloīdam šis materiāls drošs pret uguni, bet daudz mikstāks.

Vislielākie celulozas daudzumi aiziet papīra ražošanai. Lētāko, vienkāršāko papīra šķirņu gatavošanai nepiem tīru celulozu, bet tai lielākā vai mazākā mērā piejauc sasmalcinātu koksnī. Vācijas avižu papīrus gatavo no 80 proc. sasmalcinātas koksnes, 15 proc. celulozas, bet 5 proc. ir limvielu un pildāmvielu. Rakstāmpapīra galvenā sastāvdaļa ir celuloza. Technikā vēl ļoti nozīmīgi ir papīra radinieki: pape, vulkānfibra un cietpapīrs. Pergamīnu jeb t. s. pergamentpapīru taisa no stipri sasmalcinātas un nedaudz saēdinātas celulozas, ko laiž pār sietiem un starp veltņiem. Vulkānfibru gatavo no sērskābā vai cinka chlorīdā saēdinātām celulozas plāksnēm; pēc tam vairākas plāksnes cieši saspiež kopā. Cietpapīru ražo no celulozas papes, ko piesūcina ar bakelītsveķi. Šim materiālam ir metālu izturība, un to arvien vairāk lieto teknikā.

Mūsu meži tāpat dod nevien kurināmo un kokmateriālus būvniecībai un mēbeļu rūpniecībai, bet bez tam sākumvielas tekstilpreču, papīra, celuloīda, vulkānfibras, laku, municijas un daudzu citu nozīmīgu ražojumu izgatavošanai.

Dr. J. Jūra.

Viena no daudzajām somu patriotiem — Iota, kas ar savu pašreizējo izpalīdzības darbu ik uz soļa atvieglo cīnītāju gaitas.

Ziemeļbriedis kaļa laika apstākļos veic to pašu darbu kā miera laikā: tas palīdz savam maizes devējam pārvietot nastas visgrūtākajos apkārtnes apstākļos.

CIETI KĀ GR

Ne katra tauta vienādi ātri saskata un vienādi asi pārdzīvo briesmu draudus savai pastāvēšanai un neatkarībai. Ne katra tauta vienādi arī apzinās savu iekšējo spēku apjomu un spējas aizstāvēt savu pastāvēšanu un neatkarību un izveidot savu nākotni.

Tūkstsots ezeru, mūža mežu un granīta zemes dēli somi šai ziņā ir spilgts centības un neatlaidības paraugs.

Šī nelielā ziemeļtauta izveidojusi savu dzīvi samērā nabadzīgā dabā, uzmetusies klinšu kalniem, sūros sviedros atkarodama zemi lauksaimniecībai, izmantojot salīpas starp purvājiem, rūdot savus spēkus upēs, uz jūras un medībās.

Šī tauta mīl savu cita acīm šķietami paskarbo, bet somam tik tuvo dabu, kas ar savām trīs ievērojamākām bagātībām — ūdeņiem, mežiem un granītu — pašķīrusi tai iezīmīgu augšupeju. Vienkāršie ļaudis mīl šo savu ziemeļniecisko īpatnību pārsātināto dabu instinkti, inteliģence — apzinīgi un droši. Vienkāršā tautā šī dabas un līdz ar to dzimtenes mīlestība izaugusi gadu simteņu ilgajās cīņās ar tās grūtībām. Inteliģencē to ieaudzinājuši Somijas lielākie patrioti — valstsvīri, rakstnieki, dzejnieki.

Somi nav masu un bara ļaudis, bet gan ierindojas Eiropas visindividuālistiskāko tautu vidū. Somi nostājas skeptiski, jā, pat stūrgalvīgi skeptiski pret katru lietu, kas viņiem nav pavisam skaidra. Tāpat dedzīgi cienījot savu brīvību, viņi skeptiski raugās uz katru kolektīvu varu un kolektīvu disciplīnu. Soms domā varbūt gausāk nekā citi eiropieši, bet, ko tas reiz izdomājis līdz galam, to viņš dara pamatīgi. Savai dabai trūkstošo kustīgumu viņš aizstāj ar dziļumu un lielām loģiskās domāšanas spējām. Dvēseles dziļumos soms vēl arvien ir savu milzu vientuļo mežu savrupgājējs, tuksnešaino apgabalu iedzīvotājs, kam savu īpatnējo zīmogu uzspieduši viņa visciešākā saskarē ar sūro dabu smagajās dzīves gaitās rūdītie senči, lai gan viņš jau kopš vairākām paaudzēm stipri atsvešinājies no šiem agrākiem dzīves apstākļiem gan lēnā, tomēr nemitīgā augšupejā saimniecības, kultūras un arī politikas laukā.

Vakareiropas kultūras tautu saimei somi pievienojušies jau kopš XII un XIII gadu simta, kad Somija kļuva par ievērojamu sastāvdaļu Zviedrijas karaļvalstī, kas līdz ar to iesaistīja somus krusta kaļos. Kalevalas garā augušās somu tautas attīstības līmenis ap to laiku nebija nebūt zemāks par viņu pakļāvēju — zviedru attīstības līmeni. Zviedri tāpēc bija spiesti piešķirt somiem vienlīdzīgas tiesības. Tā paša iemesla dēļ krievu cars Aleksandrs I pēc Somijas iekarošanas nodrošināja somiem iespēju pastāvēt kā tautai, atstājot viņiem zviedru virskundzības laikā izveidotos likumus un

PK-Kaļa ziņotāja Rāvilainena (Atl.) uzp. (2)

Somijas prezidentu Riti katru dienu par stāvokli frontē siki informē viņa adjutants.

kopš 1863. gada arī landtagu, kas deva somiem iespēju atkal piedalīties pašu lietu kārtošana. Tai paša gadā somiem atļāva brīvi lietot savu valodu, bet 20 gadus vēlāk somu valodai piešķīra vienādas tiesības ar zviedru valodu. Sava nauda somiem bija jau kopš 1860. gada. Izveidojās arī sava muitas sistēma. 1878. gadā izdots kaļa klausības likums deva somiem iespēju organizēt savu kara spēku, kas kaļa operācijās ārpus Somijas robežām varēja piedalīties tikai ar landtaga ziņu. Senāts papildina liberālā krievu cara Aleksandra II somiem piešķirtās autonomās tiesības. Viss tas tomēr nespēj aplāpēt somu tautas ilgas pēc pilnīgas patstāvības, ko tanī modinājuši nacionālās atmodas darbinieki Snelmans, Lönrots un Runebergs.

GRANITS

Plaīsu starp krieviem un somiem, kāda pastāvējusi jau kopš gadu simtiem, vēl vairāk padziļina krievu cara Nikolaja II reakcionārie spaidi pret Somiju. Cara kalpu — reakcionāru Bobrikova un Stoļipina brutālā rīcība tikai stiprina somu tautas nelokāmo apņēmību visiem spēkiem pretoties pārkrievšanas politikai.

Pasaules karš nes atrisinājumu somiem labvēlīgā virzienā: 1917. gada 6. decembrī Somija kļuva par patstāvīgu, pirmoreiz savas pastāvēšanas laikā.

Kad Somija sāka savas gaitas kā patstāvīga, suverēna valsts, tai nenācās, kā daudzām citām jaunām valstīm, sākt šīs gaitas tukšām rokām. Tā varēja gandrīz visu izveidot jau uz veciem, pat no sirmas senatnes pastāvošiem pamatiem.

Somijas patstāvības pirmie 20 gadi iezīmējās ar spēcīgu augšupeju čaklās somu tautas visās dzīves nozarēs. Uzplauka visas saimniecības nozares, kur produkcija pieauga divkārtīgi līdz četrkārtīgi. Somu lielākās bagātības — mežu izmantošanā produkcija pieauga septiņkārtīgi, bet cellulozas — pat piecpadsmitkārtīgi. Vairojās izdrotāju turība, cēlās dzīves standarts, pieņēmas izglītība — ar ko somi varēja lepoties vairāk nekā daļa laba cita tauta jau priekš pasaules kara.

Vienu somi tomēr neizlaida no sava redzes lauka — draudošās briesmas no austrumiem. Tās nāca agrāk, nekā dažs labs to gaidīja — jau 1939. gada rudenī, kad bolševiki uzstādīja savas pārāk tālu ejošās teritoriālās un citas prasības, kas somiem nebija pieņemamas.

Jau pirms tam bolševiki visādi mēģināja izprovocēt somus brūnotam konfliktam. Diendienā gadu no gada bolševiku robežsargi ziemeļos no Ladogas ezera mēģināja to panākt ar savu zemisko izturēšanos. Viņi visādi apvainoja somu robežu sardzes vīrus, rādīja tiem mēli un citus nepiedienīgus žestus. Kad tas nelīdzēja, tie raidīja uz somiem šāvienus. Naba-ga somu robežu sardzes vīriem viss tas bija pacietīgi jāpanes.

Viņiem nebija tiesības pienācīgi atbildēt bolševikiem, jo Somijas valdība nevēlējās radīt incidentus. Vienīgais, kas viņiem atlika — reģistrēt bolševiku raidītos šāvienus. Pie katra somu robežsargu postena atradās melns dēlītis ar robežu sardzes vīru vārdiem. Katrs no viņiem, ku-ram, stāvot postenī, nācās izvairīties no bolševiku robežsargu viņa virzienā raidītā šāviena, pievilka svītriņu aiz sava vārda. Noruna bija šāda: tam vīram, aiz kura vārda uz dēlīša būs visvairāk šādu svītriņu, būs pirmam tiesība atklāt uguni uz bolševikiem, kad reiz pienāks diena, kas dos tiesības to darīt.

Katrs šo sīksto zenīrtilleristu dzelzainais sejas pants liecina par somu cīnītāju nesatricināmo apņēmību un cīņas garu.

1939. gada 28. novembrī kādā šādā somu robežsargu postenī pie Ladogas ezera bija vairāki kandidāti ar vienādu svītriņu skaitu aiz sava vārda uz melnā dēlīša. Dienu vēlāk priekšgalā izvirzījās robežsargs Šimolā ar vienu svītriņu vairāk nekā pārējiem viņa biedriem. Kad 30. novembrī bolševiku bumbvedēji nometa savu smago spridzināmo bumbu kravu uz Helsinkiem un Sveaborgu, Šimolā vairs nevilcinājās raidīt savus labi tēmētos šāvienus pienācīgā virzienā, tāpat kā to trīs un pus mēnešus ilgi pēc tam darija ikviens somu kaņavīrs.

Šī nevienādā cīņa pret simtkārt lielāku bruņoto spēku un piecdesmit reiz lielākām dzīvā spēka rezervēm nevarēja iebaidīt somus. Tā tikai stiprināja somu tautā stingro apņemšanos aizstāvēt katru savas zemes pēdu, izraisīja jaunus spēkus, jo ciešāki saliedēja sīkstā vienībā bez izņēmuma visus. Tā radīja jaunus varoņus — nelokāmus kā sīkstie Karelījas bērzi un cietus kā granīts.

Daudzi no šiem varoņiem rūdījušies sportistu gaitās. Tas nav tikai gadījums. Tieši šai karā pierādījies, ka sports, ko pavīršā uztverē uzskata tikai par ķermeņa kultūru, pirmā kārtā ir garīgs faktors. Bet jo sevišķi spilgti tas pierādījies somu kaujas spēju attīstībā. Jau vienkārša prasme slēpēt, kas nav sveša nevienam somam, bet vēl jo vairāk asa redze tēmēšanai, kādas arī nekad netrūkst somu slēpētājiem, kas vingrinājušies gargabalu slēpējumos mežā, ir lielas priekšrocības kara laukā, kur meži ir pārsvarā.

Grūti iedomāties citu sporta veidu, kas tik vienmērīgi attīstītu kaujas spējas kā tieši gargabalu slēpējumi mežā — izsakās pazīstamais somu sporta darbinieks majors Pichkala. Tie attīsta izturību, lokanību, izveicību, uzmanību, drosmi, neatlaidību un piemērošanās spējas. Piedzīvojumi rādījuši, ka labi slēpētāji tūlīt kļuva arī labi strēlnieki.

Cieši saistīts ar slēpēšanu ir vēl otrs sporta veids — orientēšanās skrējienis. Tas pēdējos gados priekš kara Somijā bija tikpat iemīļots kā slēpēšana ziemā.

Pasaules un olimpiskais meistars garo distanču slēpējumos un olimpiskās slēpēšanas

maiņas skrējiena varonis Garmišā Kalle Jalakanens, un tāpat arī Holmenkollenas uzvarētājs Marti Lapalainen nevienu reizi vien devušies veikt svarīgus militārus uzdevumus vairāk nekā 100 kilometru dziļā ienaidnieka aizmugurē Murmanskas apgabalā.

Somu snaipeņi stipri izretinājuši bolševiku rindas frontē jau somu pirmajā ziemas karā, bet vēl jo vairāk tagadējā karā, kad viņi devās cīņās divkārt nikni. Viņus bolševiki sevišķi bīstas. Kur viņi ir manāmi somu cīnītāju rindās, tur bolševiki drīzāk neies cīņās, kamēr nemanīs komisāru pistoli aiz sava pakauša.

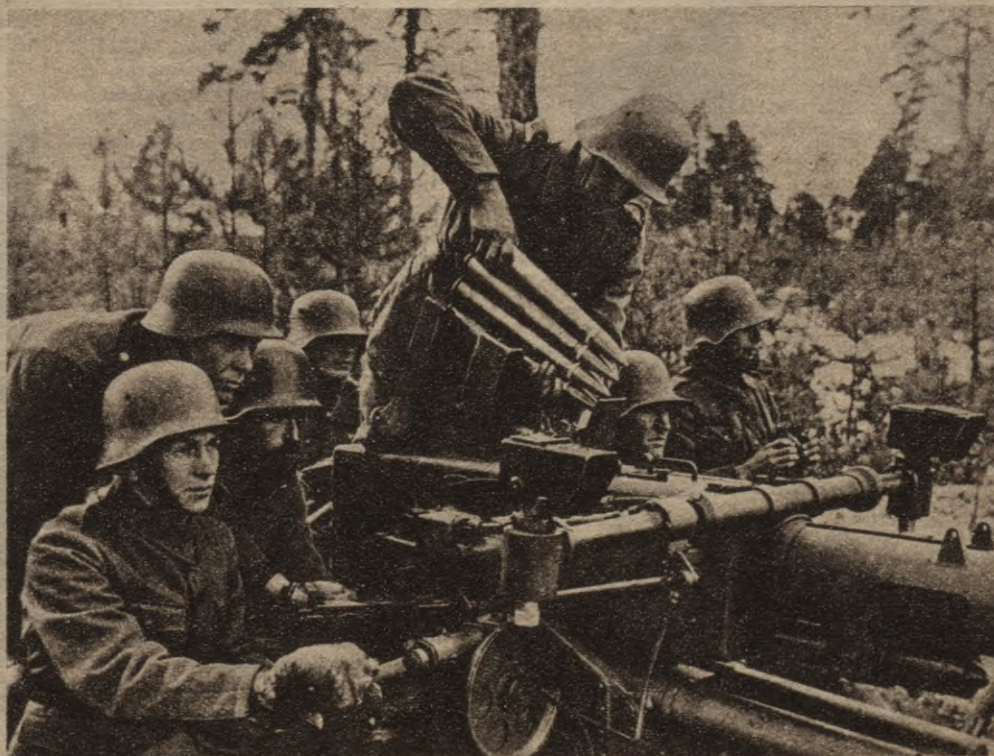
Tas bija pirmajā somu ziemas karā. Kāds jauns somu strēlnieks — Makhonens no Kotkas — kādā no pirmajām sadursmēm viens pats bija nošāvis 54 bolševikus. Par to viņam piešķīra piecu dienu ilgu atvaļinājumu. Atvaļinājuma trešā dienā Makhonens uzzināja, ka viens no viņa draugiem aizsūtījis pie senčiem jau septiņdesmit vienu bolševiku. Viņš drīzāk nemeta mieru, kamēr nebija saņēmis atļauju doties atpakaļ uz fronti, nenogaidot atvaļinājuma atlikušās divi dienas, lai mēģinātu pārspēt savu draugu.

Kādu somu seržantu, kas bija devies izlūku gājienā, pēkšņi pārsteidza bolševiki, iekāms viņš paguva laikā atkāpties. Seržants ātri uzkāpa kokā un no turienes mierīgi raidīja vienu labi tēmētu šāvieni pēc otra uz saviem vajātājiem. Kad kāda lode savukārt ķēra seržantu, koka tuvumā, kurā viņš bija uzrāpies, gulēja 57 līķi.

Kāds sakāmvārds skan: „Nevajag modināt lāci, kas gul.” Te būtu jāpiemetina — somu lāci. Kad viņš mostas, tas ir briesmīgs. Kad somu miermīlīgie arāji vai meža strādnieki ir frontē, viņi pilnīgi pārvēršas un ir tikai kaņavīri, kuŗu drosmi un varoņībai nav robežu.

Tādi ir granīta cietie Somijas labākie dēli, kas savas brīvības idejas labā straumēm ļējuši savas asinis. Par šo ideju viņi cīnās, zobus sakoduši. Šīs idejas labā viņiem neviens pienākums tēvijās labā nav par grūtu, neviens upuris par smagu.

A. Motmillers.

SVANU MĀKSLINIEKU JUBILEJAS

PROFESORA ALFRĒDA OZOLIŅA 25 MĀKSLINIEKA GADI

Prof. Alfrēds Ozoliņš.

Jau pašos pirmajos Latvijas gados Rīgā bija izcili mākslas notikumi Bēthovena sonātu vakari, ko deva mūsu klavier spēles vecmeistars prof Ludvigs Bētiņš kopā ar jauno čellinieku Alfrēdu Ozoliņu; gan jau-

nais mākslinieks bija pazīstams latviešu publikai jau kopš laika, kad vēl to varēja redzēt ģimnazista formā uz Rīgas koncertestrādēm. Bet līdz ar Latvijas valsts sākuma gadiem Alfrēda Ozoliņa māksla jau kļūst sevišķi nozīmīga mūsu mūzikas dzīvē: 1918. gadā viņš ir kamer mūzikas ansambļa loceklis Latviešu operā, kopš Latvijas konservātorijas nodibināšanas 1919. gada rudenī kļūst tās čella klases vadītājs, arī konservātorijas stīgu kvarteta čellinieks. Ļoti pilnīga mūzikālā izglītība kopā ar dziļu humānāro vispārējo izglītību bija izveidojusi mākslinieka personību, kam visus Latvijas gadus bijusi izcila loma plašā mūzikas darbības sfairā.

Alfrēds Ozoliņš pratis apvienot sevī vienlīdz bagātu un nozīmīgu koncertētāja mākslinieka un mūzikas pedagoga darbu. Uz koncertestrādes viņa sevišķais, lielais darba lauks ir īpaši kamer mūzikā — žanrs, kurā vismazāk var gūt apmierinājumu mākslinieka personīgā patmīlība, skaļas slavas tieksmes, bet kur visvairāk jāpurējas paša mākslas darba labā. Ozoliņš, izņemot savus studiju gadus Vācijā, visā mūsu konservātorijas pastāvēšanas laikā bijis tās stīgu kvarteta čellinieks; šā ansambļa neatlaidīgā, nenogurstošā darbība kamer mūzikas laukā ir vislielākā mērā palīdzējusi attīstīt mūsu publikā pareizu kamer mūzikas izpratni, labu

mūzikālu gaumi, visus šos gadus piederējusi pie Rīgas mūzikālās dzīves pamatnotikumiem.

Dzīvā atmiņā mums vēl tie daudzie skaistie trio un sonātu vakari, ko Alfrēds Ozoliņš deva kopā ar pīnisti Liliju Kalniņu-Ozoliņu un vijolnieku Arvēdu Norīti. Jāiedomājas vēl, ka veselus 12 gadus Ozoliņš bijis arī Radiofona orķestra čellinieks un koncertmeistars.

Profesors Alfrēds Ozoliņš Latvijas konservātorijā var būt lepns, ka no viņa klases mūsu mūzikas dzīvē izgājuši jaunu čellinieku saime, no kuriem dažs jau savukārt tuvojas meistara slavi. Pedagoģa darbā tas ir augstākais panākums un gandarījums. Viņa skolnieki ir Atis Teichmanis, Ciemiņš, Munters, Zaķis, Alberiņš, pāragri mirušais Augusts Birkmanis, no visjaunākajiem Jānis Ozoliņš u. c. Kamer mūzikas tradīcijās konservātorijas studentus ievada Alfrēda Ozoliņa vadītā kamer mūzikas klase. Ilgākus pēdējos gadus Ozoliņš tur savās rokās arī Latvijas konservātorijas administratīvās vadības darbus kā tās prorektors, laikā, kad patiesi nav bijis viegls šis uzdevums.

25 aizgājušie darba gadi ir ilgs laiks, un tomēr nav pat nekādas mierīgākas pieturas laika straudē; šodienai seko rīt atkal jauna darbadiena. Lai tā būtu ne mazāk rosīga un bagāta! J. V.

VIKTORA STOTA 25 OPERDZIEDOŅA GADI

Prof. Viktors Stots.

25 gadi uz oper skatuves dēļiem — cik neapņemami daudz šais vārdos ietverts mākslinieka darbs, uztraukumu, šaubu, triumfu, aplausu!.. To visu varētu pastāstīt arī Viktors Stots, kas nupat 21. februārī „Rigoletto” izrādē Rīgas operā nosvinēja savas sudrabkāzas ar latviešu oper teātri. Tieši no ģimnazijas sola, savu divdesmit gadu zaļoksniģumā, 1919. gadā Stots uzsāka savu dziedoņa darbu Latvijas Nacionālajā operā. Vispirms tas bija necils un maz pamanāms darbs — kori, bet drīz nāca klāt arī maza solo partijas. Korista darbu Stots apvieno ar nopietnām dziedāšanas studijām Latvijas konservātorijā E. Vītinga klasē; 1925. gadā studijas vainago jau brīvmākslinieka grads. Taču jaunais mākslinieks neapmierinās vēl ar sasniegto, arī viņu vilina visu dziedoņu ilgu zeme — Itālija. Aiziet vēl divi gadi darbā Milānā pie dziedāšanas meistariem Grāni, San Marko, Korrādo, klausoties operu izrādes slavenajā Milānas „Skālā”, gūstot no turienes iespaidus visam mūžam. Ar no-

briedušu dziedāšanas mākslu nu Stots uzsāk savu solista darbu dzimtenē, Latvijas Nacionālajā operā, pirmajās liriska baritona partijās.

V. Stota dziedoņa darbs cieši saaudzis ar latviskā oper teātra likteņiem, viņš viens no tiem mūsu māksliniekiem, kas līdz ar mūsu operu izauguši. Aizgājušajos gados mūsu priekšā pilnīgi izveidojusies Stota mākslinieka seja. Viņā pirmā kārtā redzam izcilu ārā italiešu belkanta stila pārstāvi mūsu dziedāšanas mākslā. Tīri vokālais elements Stota dziedājumā vienmēr atklājas lielā pilnībā un skaistumā. „Mīlu operas, kurās ir ko dziedāt,” saka pats mākslinieks. Tāpēc arī viņa vispilnīgākie skatuves snieguni ir tieši klasiskajās italiešu meistaroperās, īpaši vesela serija Verdi oper tēlu — traģiskais nerrs „Rigoletto”, Žermans „Traviatā”, Renāto „Masku ballē”, grāfs Luna „Trubadūrā”, vai arī Figaro „Seviļas bārdzīni”, Tonio „Pajacos”, Marsels „Bohēmā” u. c. Bet viņa bagātā vokālitate tāpat visu reljefu sniedz arī tādiem tēliem kā Jevgeņijam Opēģinam, kņazam Jeļeckim „Piķa dāmā”, Akmentīnam „Ugunī”, kņazam Igoram u. c.

Stota dziedājumā vienmēr valdzina ļoti līdzena melodijas līnija, skaisti izmodulēta fraze, plašas elpas veidots melodijas plūdums, vokāli apmīļots katrs dziedājuma tonis. Kā īsts belkants, Stots uz oper skatuves vienmēr spēcīgāko akcentējumu liek uz dziedājumu; bet viņa mākslinieciskās iejūtas spējas dara viņa skatuves tēlus arī drāmatiski gana spilgtus un pārliecinošus.

Operas mākslinieka panākumi nav likuši Stotam novārtē atstāt arī koncertestrādi. Ne tikai operu ārijās, bet taisni dziesmā, šai speciālajā, intimākajā koncertmūzikas žanrā, Stots bieži devis savas mākslas skaistākās atklāsmes.

Stota „Alma mater” — Latvijas konservātorija pati jau kopš gadiem viņu saistījusi dziedāšanas skolotāja darbā, kurā tagad Stots sasniedzis ārkārtas profesora pakāpi.

Daži viņa skolnieki jau ieguvuši labi pazīstamus vārdus, kā baritons Edvīns Krūmiņš, soprāniste Ludmila Sepe, Helena Vlašeka, Velta Liepiņa-Zaķe un c.

Par pedagoģiju gan mākslinieks pats domā, ka cik tā interesanta, tik tā arī traucē mākslinieku, kas pats vēl pilnā jaudā stāv aktīvā mākslinieka darbā; tāpēc tai var atļauties tikai pa daļai. Tās ir mākslinieka darba pirmtiesības.

Mākslinieka dzīve ir mūžīga atjaunošanās; lai mākslas virsotnes, ko stāda rītdiena, būtu ne mazāk augstas! J. V.

V. Stots — Rigoletto.

TUMSĀKĀ MĀCĪZE

P E T E R A A I G A R A R O M Ā N S

(23. turpinājums.)

„Kad labi iet, visi gudri, bet tagad man vienam jābūt viszinim. Te jau Kārklis, gudrinieks, ar piezvana: nupat esot sprukās. Bet kad es teicu, ka nevajag pirkt tos linus un kaņepes, tad jūs bijāt tie, kas mani pierunāja. Tagad, kad nu ūdens emeļas mutē, sauc pēc palīga!”

„Direktora kungs, dariet, kā zināt, palīdziet vai nepalīdziet, tikai sakiet, ko darīt ar vekseliem, kuņi pie notāra un uz kuriem ir arī jūsu paraksts. Kase tukša, un tekošie rēķini kā izslaucīti.”

„Par kādu summu tie vekseļi ir?”

„Divdesmit viens tūkstotis pieci simti piecdesmit latu jāsamaksā par vekseliem, turklāt vēl nāk notāra izdevumi.”

„Divdesmit viens tūkstotis...” runāja agronoms, izņemis no akšu vākiem meliorācijas biedrības ģenerālpilnvaru, kas izdota šīs pašas biedrības valdes loceklim Antonam Stublājam. „Jā, šoreiz varēs! Šodien mēs vēl nenogrimsim! Kad atnāk Kārkla kungs, sakiet, lai viņš uzgaida mani! Bet, ja zvana kāds no laikraksta un vaicā pēc manis, tad pasakiet, ka ar tiem vīriem es runāšu tiesas sēdē. Tā jūs pasakiet, mans mīļais!”

„Stublāja kungs, tad es varētu iet?” jautāja grāmatvedis. „Jūs nokārtosiet vekseļus?”

„Jā, ejiet, ejiet,” izsaucās agronoms balsī, kur skanēja prieks un izmisums. Grāmatvedis labu brīdi nolūkojās šefā, it kā viņam neticēdams, bet, redzēdams Stublāja seju cietu apņēmību, viņš lēni virzījās uz durvju pusi, sevi murminādams: „Nu paldieš Dievam, ka tā!”

Kad grāmatvedis bija izgājis, agronoms noliecās pār meliorācijas biedrības izdoto pilnvaru un uzmanīgi to lasīja vārdu par vārdam. Tur bija rakstīts, ka viņš pilnvarots: „...saņemt visus ienākumus, kā arī izdarīt visus vajadzīgos maksājumus, celt jaunas ēkas un noplēt nevajadzīgās, piedalīties zemes izmērīšanā, pārdot mežu izciršanai, kā arī pašam izdarīt mežu izciršanu, iemaksāt kredītiestādēs naudas noguldījumus, atvērt tekošus rēķinus, izņemt noguldījumus un summas no tekošiem rēķiniem un vispār saņemt visas biedrībai pienākošās naudas summas u. t. t., u. t. t.” Agronoms uz mirkli pacēla galvu un skatījās sienā. Protams, tas viss bija saistīts ar pilnas sapulces lēmumu, bet pilna sapulce bija lēmusi, ka tā pilnvaro agronomu Stublāju rīkoties pēc labākās apziņas, lai visātrākā laikā pabeigtu Stirnas līča meliorācijas darbus. Agronoms atkal noliecās pār tekstu. Viņš lasīja tālāk: viņam bija tiesība atsavināt visādus kustamus un nekustamus biedrības īpašumus, pieņemt šādus īpašumus kā ķīlu, kā arī iekļāt tos privātpersonām un kredītiestādēm, aizņemties biedrības vārdā naudu un aizdot naudu, izdodot un saņemot par to vekseļus, aizņēmuma zīmes un visādus parāda rakstus...

Stublājs atbīdīja pilnvaru nost un izņēma no naudas skapja vekseļus. Pilna sa-

pulce viņu bija pilnvarojusi rīkoties pēc labākās apziņas, lai visātrākā laikā pabeigtu meliorācijas darbus. Bet kas tad notiks, ja viņš tagad bankrotēs, ja viņu sāks vajāt prokurors? Vai ar to kādam būs pakalpot? Varbūt taisnībai, bet kas ir — taisnība? Katrai medalai ir divas puses, un abas ir pareizas. Tāpat ar taisnību. Ja kāds no šīs lietas iemantos, tad tie būs viņa sāncenši un nelabvēji. Ne valstij, ne sabiedrībai nebūs nekāda labuma, ja pasākums nespēs maksāt, un, protams, visvairāk cietīs Sūnaines pagasts un meliorācijas biedrība. Viņi abi ar Kārklu taču neko tādu nav izdarījuši, ko nevarētu pieminēt ar skaidru sirdsapziņu. Viņi nav ne krāpūši, ne blēdījuši. Ja notikusi kāda nelaime vai, pareizāk sakot, neveiksme, tad visam tam par iemeslu ir tirdznieciskās pieredzes un zināšanu trūkums. Bet kļūdieties taču ir cilvēciski. Ak Dievs, kuņš savā mūžā nav kļūdiņies; pielaidis tādas kļūdas, par kuņam līdz kapam vajadzētu sarkt. Un tomēr šie cilvēki nesarkt, viņi skatās visiem droši acīs, viņi mūžs no savām kļūdām un iet no viena sasnieguma uz otru.

Vai viņš, agronoms Stublājs, būtu šai ziņā izņēmums? Viņam bija tāda pati tiesība dzīvot un darboties kā visiem. Protams, ir bijusi maza veķkala neveiksme. Labi! Kas bijis — bijis, to vairs atsaukt nevar. Bet viņš strādās un pelnīs, nāks jauni pasūtījumi un pasākumi, un atkal visu varēs nolīdzināt. Tikai tagad, šai brīdī vajadzētu kādu atbalstu. Tā kādreiz ir kalnā kāpjot: tu esi jau gandrīz galā, vēl viens solis, bet tavi spēki izsīkuši, un tad raugi, kāds pasniedz pretī roku, tu tikai mazliet pieķeries šai pasniegtajai rokai, un tev pašam rodas muskuļos jauni spēki, tu atvelc elpu un esi galā.

Agronoms pāršķirstīja vekseļus. Vai šie vekseļi nav tāds mazs rokas pasniegums? Tā būtu vislielākā glābība un cilvēcības interešu nopulgošana, varbūt pat pašnāvība, ja viņš tagad ļautu noprotēt sabiedrības maksājumus, kad tepat uz galda viņa priekšā gul visdrošākie vekseļi par trīsdesmit tūkstošiem latiem.

Patlaban tie ir zemē ierakti naudas podi, kas nevienam nenes labuma. Vēl pāles labs laiks, pāra mēnešu, kamēr tos vajadzēs lietāt līkt, bet līdz tam — līdz tam var daudz kas notikt; līdz tam viņš var kļūt par maksāt nespējīgu parādnieku, viņu var izķīlāt, tikai tāpēc vien, ka viņš tagad grīb būt godīgs un turēties pie nekam nevajadzīgām formālītātēm. Viņam taču ir izdota ģenerālpilnvara, viņš ir atbildīgs par darbu labu izdošanos, viņš sevi tik cieši saistījis ar biedrību, ka, ejot bojā pats, raus līdz arī visu Sūnaines pagastu. Nē, to nedrīkstēja pieļaut! Un ja sirdsapziņa tam nepievienojas, tad tā nav nekāda sirdsapziņa. Kāda jēga šiem vekseliem, kas stāvēs divi mēneši viņa portfelī, kamēr pienāks laiks apmaiņīt vecos pret jauniem! Rīkodamies savās un arī sabiedrības interesēs, viņš šos vekseļus var iekļāt jau tagad, gan atradīsies banka, kas tos pieņem, un iegūtos līdzekļus izmantos importa un eksporta sabiedrības „Gaiziņš” glābšanai. Divi trešdaļas no vekseļu vērtības viņam dos katrs aģotājs.

Agronoms izlaida naudas papīrus no rokām, atlaidās krēslā un atkal raudzījās sienā. Zināms risks tomēr bija. Kas varēja galvot, ka paredzētās operācijas dos peļņu, tieši tik lielu, lai varētu visus galus savilkt kopā? Ja nu viņš šodien vekseļus iekļā, bet pēc divi mēnešiem tos nevar atbrīvot, lai iekļātu atkal tur, kur pienākas, kas tad notiks? Jā, kas tad notiks! Tad viņam būs jāatbild par sabiedrības mantas piesavināšanos, tad viņu tiesās kā izšķērdētāju. Tas būtu šausmīgi! Nē, tik zemu viņš nav kritis un nekad nekritīs. Ja arī visi citi pasākumi neizdotos, tad taču vēl paliek meža pirkšana: tur ir skaidri skanoša nauda, kas tikai jāsaņem un jāsaņem makā. Un ja arī nepaliek nekā pāri vēlēšanu kampaņai — nevajag! Viņš var gaidīt līdz nākamajam Saeimas vēlēšanām. Tās visas bija lietas, ko varēja atlikt, bet vekseļu kaudze

ANDREJS EGLĪTS

TUMSA, TUMSA

*Tumsa, tumsa, kas tur tumsa?
Man satumsa tautu meita.
Nelīdzēja medus šūna,
Mīļa roka pagalvi.*

*Lūdzu Laimu, lūdzu Dievu,
Kā mēs abi dzīvosim?*

*Tumsa, tumsa, kas tur tumsa?
Nu satumsa meitu māte —
Netik mani zelta pieši,
Svēta diena baznīcā?*

*Lūdzu Laimu, lūdzu Dievu,
Kā mēs abi salabsim?*

*Tumsa, tumsa, kas tur tumsa?
Vēl satumsa tautu dēls.
Nepatīka bišu koki,
Zili ziedi līdumā.*

*Lūdzu Laimu, lūdzu Dievu,
Vai mēs sētu dalīsim?*

*Tumsa, tumsa, kas tur tumsa?
Ei brāliņi, es satumsu,
Nelīdzēja žubes dziesma,
Sīla jācis vecainē.*

*Lūdzu Laimu, lūdzu Dievu,
Vai mēs visi kaļosim?*

*Tumsa, tumsa, kas tur tumsa?
Nu satumsa Tēvu zeme —
Kā mēs visi satumsuši
Savu zemi sargāsim?*

*Laida Laima, lika Dievs,
Nu mēs mīļi salīgām.*

*Ausa, ausa, kas tur ausa?
Naktī spoža saule ausa;
Tur cēlās latvju tauta,
Sītu dienu gaidīdama.*

pie notāra negaida un negaidīs, tur bija jā-
rīkojas ātri un izšķirīgi.

Sakait, kurš slimnieks pasaulē atteiksies
no zālēm, ja vien viņš cer ar tām izvese-
loties! Viņam būs vienalga, kur tās radu-
šās, vai tās iegūtas taisnā vai netaisnā ce-
lā. Izšķir dzīvības instinkts. Agronoms
pārskaitīja vekseļus. Jā, tur bija, kā pa-
vadrakstā minēts, trīsdesmit vekseļu par
tūkstoš latiem katrs. Vai tas nebija lai-
mīgs gadījums, ka Sūnaines saimnieki iz-
rakstījuši vekseļus agrāk un viltīgais Graud-
dums tos atvedis Rīgā priekš laika? Ja arī
tā nebija laime, tad vismaz laimīgs gadi-
jums. Un ja nu viņš palaidīs šo laimīgo
gadījumu garām neizmantojot, tad viņš būs
vislielākais nelga. Protams, likumīgi tas
nav, ja viņš atvērs sev tekošu rēķinu, ko
nodrošinās ar Sūnaines pagasta saimnieku
vekseļiem. Bet vai viņš nebūtu pelnījis,
lai sūnainieši viņam tagad palīdz grūtā
brīdī? Un viņi palīdzētu, katrs dotu savu
parakstu, ja viņš to prasītu, bet viņš ne-
drīkst lūgt, viņš nedrīkst laist šo lietu jau-
zu valodās. Lielas lietas veicamas tikai
klusībā, un tāda ir arī šī. Vai te sirdsap-
ziņai būtu kas ko iebilst? Protams, nē.
Viņš taču nepiesavinās šos vekseļus un ne-
nodara sabiedrībai zaudējumus, viņš tikai
atdzīvina mirušu kapitālu, viņš tam iepūs
dzīvības elpu. Tas drīzāk ir cildens un va-
ronīgs, nevis nosodāms pasākums. Tikai
glēvulis, iekritis strāumē, kliež un gaida
glābiņu, pats nedarīdams neko savā labā.
Gudrais vīrs glābjas pats.

Agronoms drebošu roku savāca vekseļus,
ielika tos akšu vākā un novietoja lielajā
cūkādas portfelī. Viņš atvāza pulksteni.
Bija jau pusdivpadsmit. Tātad palika tieši
trīsdesmit minūšu, lai glābtu savu karjēru
un savu nākotni. Pusstunda — kas tas bi-
ja lielajā laika plūsmā? Viens elpojēns,
bet cik daudz šai brīdī varēja gūt un zau-
dēt! Šai pusstundā daudz cilvēku dzimst
un daudz nomirst, un viņam, agronomam
Stublājam, šai pusstundā jāizbrien no
slīkšņaina mārka uz cietzemes.

Kaut direktora sirdsapziņa bija apmier-
nāta, pašu kratīja viegls drudzis. Viņš sa-
jutās kā jauns aktieris ar jaunu lomu pir-
mo reizi uz skatuves. Viņam vēl nebija
istas ticības saviem spēkiem. Bet, kas tic
pats sev, tam arī citi uzticas. Viņam ir jā-
tic, viņam ir akli jātic sev, un viņš ticēs!
Agronoma lūpas skaitīja:

„Es ticu šiem trīsdesmit vekseļiem par
trīsdesmit tūkstoš latiem; es ticu, ka, tos
iekļādams, izdaru sabiedrībai tīkamu dar-
bu; es ticu, ka šie vekseļi sniegs jaunu at-
plauksmi manai dzīvei un latviešu tirdzniecī-
bai. Es ticu savam spēkam un savai vei-
kaļnieka maņai! Es ticu savam Dievam,
kas mani svētīs, ja es cinišos un pastā-
vēšu!”

Murminādams beidzamos vārdus, agro-
noms cēlās no galda, uzvilka tumšo, vilpāi-
no rudens mēteli, uzlika galvā pelēko plat-
mali, bet šai brīdī pēkšņi atvērās durvis
un ienāca melnīgsnējs, padrukns vīrs, tēr-
pies kažokā ar bebrādas apkakli, katliņu
galvā, mutē turēdams liku holandiešu pipi.

„Nelaimes putns, tu nāc par vēlu!” igni
iesaucās agronoms. „Kauliņi jau mesti!”

„Nu un?” jautāja atnācējs, noņēmis kat-
liņu un elaucīdams sasvīdušo pieri. „Es
steidzos kā ānprātīgs. Gandrīz izdauzīju
taksametram logu. Saki, kas ir?”

„Tu nāc par vēlu. Es jau eju!”

„Kurp eji? Uz prokurātūru, uz banku,
biržu, lombardu?” satraukts vaicāja inžē-
nieris Kārklis. „Vai tu esi lasījis rīta laik-
rakstus?”

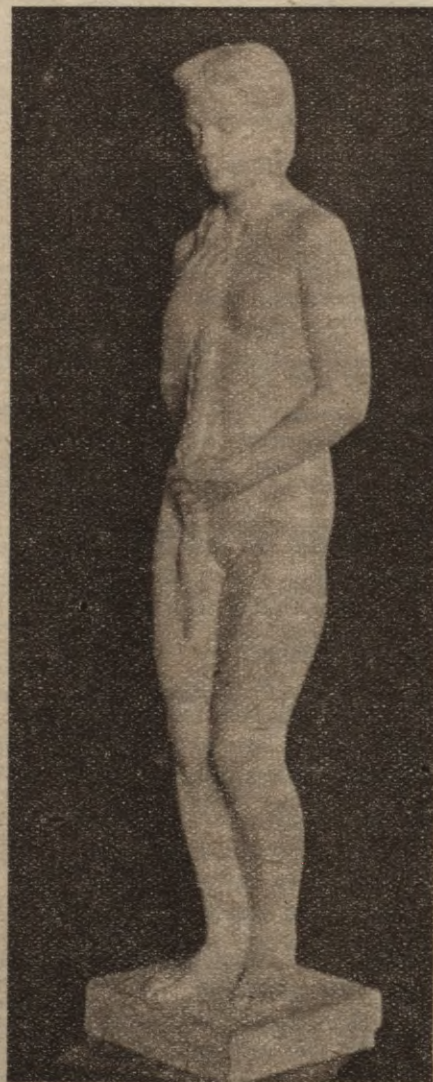
„Neesmu lasījis un nelasišu. Pietiek, ka
tu lasījis. Kamēr tu lasi, es rīkojos.”

„Rīkojies? Bet es neredzu nekādas ie-
spējas. Zvanīju visu rītu, visiem draugiem
un banku direktoriem, bet fiasko. Mana
sieva atdod visas dārglietas, lai iekļājam,
bet kas tur iznāks, labi, ja četri, pieci tūk-
stoši. Cik tu varētu no savas puses?”

„Nevēti pelavas! Kur nav graudu, tur
tu nekā arī neizvētīsi. Palūko šo portfelī
Meties ceļos šī portfeļa priekšā un pārmet
krustu! Ap šo portfelī tev vajadzētu de-
jot kā ap zelta teļu. Apkamp to un skūpstī
kā bagātu brūti, kā sievasmāti, kas tev at-
stājusi mantojumu! Te ir vekseļi par trīs-
desmit tūkstoš latiem!”

„Vekseļi!” inženieris gaviļēja un sasita
rokas. Pipe viņam izkrita un nopakšķēja
uz grīdas. „Isti, neprotēti vekseļi! Nu
tad jau mēs esam glābti. Lai maitas putni
tur kauc, cik grib.”

„Jā, draugs, tu esi glābts, bet varbūt es
pazūdu. Bet par to runāsim vēlāk, tagad
mums jāsteidzas. Nāc uz banku! Mūsu
veikals šodien piedzīvo otro atdzimšanu.

Vladimirs Jansons — Meitene. Diplom-
darbs. Beidzis Latvijas mākslas akadēmī-
jas vec. doc. Kārļa Jansona vadīto ligūrā-
lās ielniecības meistardarbnīcu ar māksli-
nieka ielnieka gradu.

Agronoms Stublājs liek galdā pēdējo trum-
pi. Viens no diviem: vai nu būšu baskā-
jis — vai mīļjonārs. Cita ceļa nav.”

„Kam tik svinīgi? Runā kā aktieris
Šekspīra traģēdijā.”

„Varbūt tā arī ir traģēdija, ko es šodien
spēlēju. Redzi, draugs! Es šodien iekļā-
ju Sūnaines meliorācijas biedrības vekse-
ļus, lai glābtu mūsu veikaļu. To tev var-
būt arī nevajadzētu zināt, bet es tomēr tev
saku. Ja ar mani kas notiek, tad glāb tu
mani, kā es tevi šodien izglābu! Jā, šeit
portfelī ir manu kaimiņu vekseļi.”

„Vekseļi paliek vekseļi!” atviegloti no-
pūtās inženieris.

„Dievamzēl! Bet iesim! Laimi nevajag no-
gulēt!”

„Ejam!”

Ejot cauri kantoņa istabai, agronoms
Stublājs gāja lepni paceltu galvu. Viņam
sekoja inženieris Kārklis, dungodams torea-
dora āriju „Spēcīgam būt, uzvaru gūt...”
Tā viņi aizgāja, dzīdami savai laimei vai
nelaimei pēdas.

A T K U S N I S.

Dievs, tūkstoš slepenu slaz-
du tu liki mums ceļā un teici:
„Nelaime tiem, kas nespēj
tos apiet!”

Omārs Heijams.

„Nemīnāties,” uzsauca Andris, sarau-
stīdams bērajam zirgam grožus un atsiedams
tam galvu. Tad viņš pacēla no zemes no-
mizotu egļu bomiti, piegāja pie Kazimira,
kas pētīja, kā labāk ievelt ragavās piec-
desmit pēdu gaļu baļķi.

„Vajadzēs no šīs puses,” sprieda puisis,
rausdams ar zābaku no baļķa sniegu. Vi-
ņa iemītajās pēdās iesūcās iedzeltens
ūdens, jo pieturējās stingrs atkusnis un ze-
me zem sniega vēl nebija sasalusī.

„Vai prāts — baļķi celt pret kalnu! Kā
zirgs piebraukts, tā jāceļ,” Andris viņu ap-
sauca, novilkā dūraiņus un iebāza tos pe-
lēkā vadmalas pūsmēteļa kabatā. „Ķersi-
mies klāt!” viņš vēroja baļķa rezgali, kur
vieglāk pabāzt bomiti.

Kazimirs klusējot viņam paklausīja. Vīri
palika zem slaidā priežu stumbra bomjus,
noliecās un tad ar plecu to sāka celt. Ne-
gāja. Priede nekustējās. Stumbrs, dziļi
iestidzījis un aplīpis ar mīksto sniegu, likās
kā iemūrēts.

„Paga, paga, dēli,” viņiem aiz muguras
ierunājās Silamiķelis, arī iebraucis baļķos
ar savu melni. „Iešu jums, tad nāciet man
talkā!” Viņš brīdā tieši uz Andri, atsitis
vajā dzelteno aītādas kažociņu, tūbas zā-
bakiem iesūkdams sniegā dzijas vagas.

Cēlēji atlaida bomjus un izslējās taisni.
Andris bija apņēmies viens piekraut vazu-
mu, bet, ja palīgs piedāvājās, atraidīt ne-
varēja.

„Nāc, nāc, lūdzams,” atsaucās viņš pār
plecu, „trijiem tikpat vieglāk.”

„Skaidrs kā amen,” bubināja Silamiķe-
lis, pienācis klāt, „gludāko priedi esi iz-
meklējis. Būs simt kubikpēdu.”

„Kur nu, kur nu,” Andris pretojās, „bet
tagad gan pie bomjiem, citādi vakars pie-
nāks mežā.”

„Labs ir — piepūtīsim vaigus!” Silami-
ķelis nometa kažociņu uz celma, iespēja
delnās un paņēma bomi, ko viņam sniedza
Kazimirs.

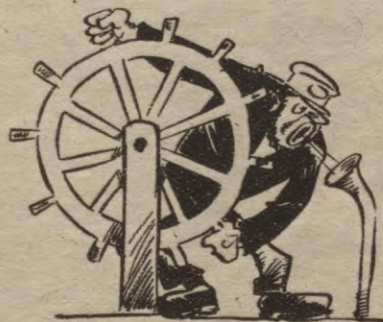
(Turpinājums sekos.)

Vilibalds Drosmiņš

PĀRVĒRŠ BĒDAS PRIEKOS

Kugītis smagi salīgojās no Vilibalda Drosmiņa lēciena. Kāda sieviņa bailēs iekliedzās un notupās uz sava iepirkumu groziņa. Sālitu reņģu sula pašķīda uz visām debesu pusēm. Sirmāis mākslīgo minerālūdeņu kapteinis uztraukumā komandēja misiņa caurulē mašīnistam:

„Pilnu tvaiku! Stop! Uz priekšu!”

Mašīnists nesaprašanā pabāza galvu pa lūku un apjautājās:

„Ko jūs teicāt, Sausiņu tēv?”

„Atpakal!” kļiedza kapteinis.

„Ar pilnu tvaiku!”

„Eju jau atpakaļ, eju”... norūca mašīnists.

„Nez” kas nu šim atkal lēcies, ka ne parunāt neļauj?”

Kugītis peldēja virsū velkonim. Tas, neganti svilpdams, bēga. Sadursmei tikai vēl vajadzēja dažus neieinteresētus aculieciniekus, kas vēlāk paraksta protokolu. Šai mirkli priecīgais dižkareivis pameta skatu uz Daugavu, un jūrnika gars viņu pārņēma ar nevaldāmu spēku.

„Miglas mērkaķi!” viņš sauca.

„Septiņi eņģeļi vantīs pūš aleuljā, — stūri uz baktortu! Zani, tur pie dūmeņa!”

„Vai tu spēks, vai nu akurāt dzīvus cilvēkus slīcinās nost!” vaيمانāja sieviņa ar reņģu kurvīti.

Drosmiņš redzēja, ka vismaz trīs jūrasmezglu tuvumā nav neviena cilvēka, kas saprastu viņa ģeniālo pavēli, tādēļ ķērās pats pie varas darbiem. Viņš sagrāba stūres važu, kas no kapteiņa būdles paklāja stiepās uz pakalģalu, un gribēja sagriezt kugi, bet īstais stūres vīrs tai laikā grieza uz otru pusi. Par laimi važa pārtrūka, citādi mūsu kuģniecības vēsturē būtu jāiegrāmato tāds kauna traips, ka pasažieris ar kailu roku pārspēj stūrmani pie stūres rata. Sadursme nenotika. Velkonis paspēja aizbēgt, noraudams no kuģa sāna nosaukuma „Lavīze” pirmos divus burtus. Drosmiņš novērtēja atlikumu „vīze” un mierīgi sacīja:

„Tur pat Endzelīnam nav ko ieibilst — pilnīgi pietiek un starpības tikpat kā nekādas!”

Turpretim kapteinis ar stūrmani bija citādās domās. Viņi sāka iz-

skaidrot Drosmiņam, ka pasažierim un vēl tādām, kam nav biļetes, tā vis nepieklājies rīkoties.

„Un kas tagad maksās remonta izdevumus?” bija kapteiņa pēdējais arguments.

„Ja es nevarēšu, tad Venecijas gondoljēru slimokase!” lepni atcirta dižkareivis.

„Bet vai tā var rīkoties kā jūs: liek kugim riņķot uz vietas, nevienam neprasot, kas par ogleņiem maksās?”

Kapteinis attapās, ka nav pateicis mašīnistam sakramentālo „Stop!” Viņš to pateica. Kugis lēnām aprima un pēc brītiņa jau peldēja sāniski pa straumi. Pasažieri, kas bija godīgi samaksājuši par biļetēm, apjautājās kapteinim:

„Vai tā mēs drīz nonāksim Jelgavā?”

„Ko, vai jūs uz Jelgavu plostojat?” Drosmiņš kļuva tramīgs.

„Tad jau man nemaz nav pa ceļam. Zani, kāpsim ārā!”

Varbūt viņi arī tiešām būtu izkāpuši Daugavas vidū, bet kapteinis nelaida:

„Stop!” viņš sauca. „Tā nevar. Jūs saplēsāt stūres ierīci un taisāties bēgt.”

„Es un bēgt?” Drosmiņš pabrinājās. „Zani, smejies kā kutināts!”

Audzudēls smējās, un pamazām arī citi sāka viņam piebalsot, bet Drosmiņš dziļā nopietnībā apjautājās:

„Kungi un dāmas, kas ziedos vecu kurpju saiti? Salāpīsim to plostu!”

Mašīnists saprata, ka stūres važu var sasiet bez bēdām. Viņš piedāvājās palīgā:

„Sasiesim labāk ar kādu stieples galu.”

Stūres važu sastiprināja. Garastāvoklis uzlabojās pat kapteinim, un brauciens turpinājās ļoti omulīgi, jo jelgavnieki ņēma Drosmiņu savā aizgādībā.

Pirmoreiz viņš attapās, ka brauc nepareizā virzienā, pie Vārnu kroga.

„Nudien, jākāpj ārā!” viņš teica.

„Mīļais cilvēk,” viņu atrunāja, „paskaties kāda tumsa un visapkārt mežs, kur pat vāvere sastingusi bailēs par nākamās vasaras riekstu ražu, bet mums vēl septiņas pules zolītē neizspēlētasi!”

Slokā viņš vairs nebija noturams. Viņš kopā ar Zani Neaizmirstulīti aizsoļoja uz staciju un novietojās uzgaidāmās telpās. Pēc britiņa tur ievēlās lielāks ļaužu multulis, ko no visām pusēm saturēja dūšīgi kārtības vīri. Daži cilvēki bija manāmi jau tri, citi turpretim skaidrā prātā nobēdājušies. Dažas sievietes jaucās pa vidu, lielā steigā kaut ko čukstēdamas, zvērēdamas un pamācīdamas. Vecākās slaucīja degunus, jaunākās laizīja lūpas. Vispār bija jūtams pastiprināts šķiršanās un atvaidināns atmosfēras spiediens.

— Tie būs taupīšanas laikā surķīšus kāvuši, vai pārāk uzbāzīgi „dzimtenīti” tecinājuši, — nodomāja Drosmiņš.

„Veco brāl,” viņš griezās pie tuvākā kārtības vīra, „tiem gan visiem ir tumša pagātne un drausmīgi noziegumi uz sirdsapziņas?”

Tas cilvēks bija ar humora izpratni. Viņš pasmīnēdams atbildēja:

„Kā tad, kā tad, — dažs labs pat savas asinis izlējis, vasarā uz deguna odu nosizdams!”

„Sapīpēsim, ja neesi lepns!” Drosmiņam piedāvāja kāds no bāra.

„Tagad jau nu mēs esam amata biedri.”

Drosmiņš atrāva atpakaļ savu roku, ko bija pastiepis pretim piedāvātāja papirosu paciņai.

„Tā nerunā, mana lieta — skaidra lieta, tu redzi, kas es esmu!”

„To es redzu, ka tu lepns esi, bet kad rīt man uzģērbs uniformu, tad es būšu kaprālis!”

„Skaties, kas par valodu! Labāk pasaki, uz cik gadiem tevi iesēdināja?”

„Kas par iesēdināšanu? Mēs esam iesauktie!”

„Mīļā debess — iesauktie! Kur tad jūs gribat mukt, ka jūs tā ap-sarga?”

„Nekur negribam mukt, un tā nemaz nav apsargāšana, bet goda pavadonība!”

„Tā jau pavisam cita lieta! Dod roku, dod abas, e”, ko tur rokosies, ļauj, lai es tevi apkampju un spiežu pie savas uguns pārbaudītās sirds!”

Drāmatisks sastrēgums, kas grasījās izvērsties taustāmās domstarpībās, pēkšņi izgaisa kā pārdurts ziepju burbulis. Pat raudātāji un degunu šņaucēji atplauka smaidos, kad izdzirda, kā draudzīgā apkampienā nobrakšķēja jaunā un vecā karotāja kauļi.

„Tagad, godasardzes kungi, pa-nāciet šur!” aicināja Drosmiņš.

„Es jums pastāstīšu, kā jāpavada iesauktie, lai neviena asara nenobirtu sētmalē un nevienas apmē neatdurtoš pret jūsu zābaku papēžiem.”

Kārtības vīri vēl lāgā neuzticējās. Ko viņiem pārmet, — viņi raduši katru uzskatīt par noziedz-

nieku, kamēr nav pierādīts pretējais, un pēc tam nopūsties: „Šiem neizdevās piesiet lietul...”

Drosmiņš neatlaidās, kamēr pievilināja sev godasargus. Tad viņš uzrunāja pārējos:

„Tik tiešām, ka mani sauc par Vilibaldu Drosmiņu, es karoju jau divus gadus un, ja vajadzēs, karošu vēl divdesmit trīs, lai iznāk apajš jubilejas skaitlis! Tad nu atļausiet, ka jums pasaku: tas velns nav tik briesmīgs, kā viņu mālē uz sienām; to velnu mēs sitām un kopā ar jums sitīsim vēl labāk. Kam vēl iasabučojas, tie sabučojieties bez kautrēšanās! Nepiederīgiem aizliegts skatīties!”

Tas ierosināja. Iesaukto un pavadītāju pulkā radās dzīva darbība.

„Zani, tu arī piemiedz acis, tu neesi nekāds kontroles ierēdnis.”

Pēc britiņa Drosmiņš turpināja:

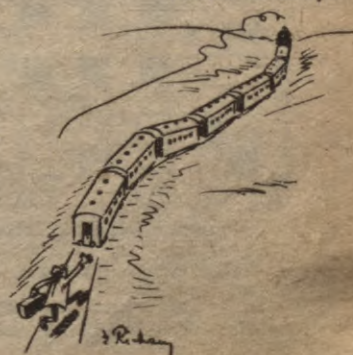
„Un tagad nāciet visi ārā uz perona. Es ar godasardzi stāšos priekšgalā, jūs — pa četri rindā aiz mums. Un kad es saukšu: „Soļos marš!” speriet ar kreiso kāju pa zemi un sāciet dziesmu „Paliēc sveiks, mans mazais draugs!” Uz-manību, sākam!”

Un tiešām arī sākās! Tas bija jautrs soļojums apkārt stacijas ēkai. Dziesmai drīz pievienojās nezin kur agrāk slēpušies mūzikas instrumenti. Kāds sadabūja pat patāfonu un nesa līdzī gājienā. Kad pienāca vilciens, Drosmiņš tikai ar pūlēm apturēja savu priecīgo kolonnu.

„Tagad triecienā ieņemt šo bunkuru, un tad turpināsim savu pasākumu sēdusi!”

Dziesmām skanot, vilciens aizripoja uz Rīgu.

Kārlis Krūmājs.

Sieviete ar šarmu

„Šarms — ja jums ir šarms, tad nekā cita vairs nevajag. Bet, ja jums šarma nav, tad visam pārējam, kas jums ir, nav lielas vērtības.“ Šiem kāda slavēna rakstnieka vārdiem var pievienoties un nepievienoties, jo savs šarms taču piemīt katrai sievietei. Šarms ir tāds jēdziens, kas bez sievietes nav iedomājams. Bet kas ir šarms?

Vairums cilvēku apgalvo, ka šarmu nevarot nedz analizēt, nedz iegūt kādiem līdzekļiem. Cilvēki ar šarmu esot laimīgs izņēmums. Un gudrimieki pat mēdz iesaukties: Dievs lai mūs pasarga no sievietēm, kam nav šarma, bet kas izturas tā, it kā viņām tas būtu!

Taču šīm domām tik lēti vis nevar pievienoties. Nav šaubu, ka ikviena sieviete spēj attīstīt un izkopt savu īpatnību, protams, gan tikai tādā gadījumā, ja viņa negrib no sevis izveidot to, kas viņa nav.

Kaut gan tas izklausās skolmeistariski, tomēr jāsaka: lai izpētītu to, ko var dēvēt par personību un šarmu, jāklasificē sieviešu dažādie raksturīgie tipi. Protams, tas nenozīmē to, ka visas sievietes, kas ietilpst vienā no piecām grupām, būtu savā starpā vienādas. Tikai tema ir kopēja, un tai ir dažādas variācijas. Bet kuņa tad ir jūsu tema, cienītā kundze?

Varbūt jūs esat sieviete ar mātes īpašībām? Viņa domā un dzīvo galvenām kārtām ar sirdi. Viņas mīlestība ir dziļa un pastāvīga, bet apzināti vai neapzināti tā viriēti meklē labu tēvu saviem bērniem. Viņa lielo tiesu ir visai konvencionāla, taču iecietīga un ļoti lojāla pret ģimenes draugiem. Mātišķā sieviete daudzārt ir pārlietu bailīga un pārspīlēti rūpējas par savu bērnu labklājību. Viņa ātri apvainojas un viegli sašūnājas. Tādēļ viņai no strīdiem jāpiesargās. Jo šī tipa sievietei jāpaliek uzticīgai savam ideālam — madonnai. Viņas šarms ir tas, ka tā spēj ikdienas dzīvi saviem tuviniekiem izveidot par miera un laimes salu.

Bērnišķīgā sieviete toties ir pieglaudīga, nevarīga un mazliet egoiste. Viņa ir allaž liksma un vingru garu. Viņa diezgan labi zina, ko grib un kā sasniegt mērķi tā, lai citi to nemanītu. Šo sievieti sevišķi cienī tēvišķīgi vīrieši, un tiem, kas viņu mīl un lutina, tā mēdz būt arī īsti laba sieva. Starp citu — viņa sevišķi neinteresējas par vīriešiem. Ir patīkami būt viņas sabiedrībā, bet viņa necieš nekādu pretestību. Viņai jāuzmanās, lai viņai piemītošo bērnišķības šarmu neizpostītu materiālisms un aprēķins.

Ideālā sieva ir bezgala sievišķīga, gudra, laipna, patīkami izlīdzinātu raksturu un mazliet rezervēta. Viņā verd kāds apslēpts dzīves spēku avots un viņa prot to labi izmantot un pārraudzīt. Parasti ideālā sieva arī ir ļoti pievilcīga, maigu, patīkamu daiļumu. Viņa labprāt uzturas vīriešu sabiedrībā, bet lielas kaislības viņai svešas. Viņas šarms slēpjas labdarīgajā harmonijā, viņas apbrīnojamā spējā pielāgoties otram cilvēkam, turklāt nezaudējot ne daļiņu savas īpatnības.

Sieviete — labais biedrs ir allaž labā omā, dzīves spēka un prieka pilna, uz visu gatava. Taču viņa šķiet varbūt pārāk nemierīga un nemīl savus uzdevumus veikt kārtīgi līdz pēdējam. Vīriešus sevišķi valdzina viņas vitālitate, kas bieži biedrojas ar daļu ārieni. Viņai tomēr nepieciešams līdzsvarots vīrs, jo tikai tāds tai spēj ieaudzināt patstāvību visās lietās. Isti šarmanta šī tipa sieviete kļūst tad, kad viņai izdodas laimīgi apvienot iekšēju liksmi ar mieru un pārvarēt trausmaino tieksanos uz visām pusēm.

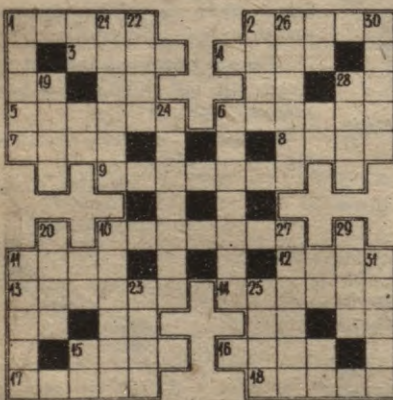
Intelektuālā sieviete ir loģiska būte, kas domā skaidri un skaidri un drusku lietišķi. Viņa ir cilvēks, uz ko var paļauties. Viņas lielās drosmes pamatā ir pašsavalīdzināšanās un skaidrs skats. Viņa ir visās lietās krietna un pilnīgi neatkarīga. Taču bieži gadās, ka viņa negribot aizķar citu cilvēku jūtas. Mīlestība viņas dzīvē

nav galvenais, jo galva allaž pārvalda sirdi. Šī tipa sieviete ir šarmanta tikai tad, ja viņa ļauj izpausties arī maigākām un sievišķīgākām īpašībām.

Mēs vēl labi atceramies, kā pēdējos divdesmit gados mainījušies sieviešu tipi. Nu jau galīgi pazudušas meitenes ar tipiskajām zēngalviņām, ar simtprocentīga kungu piegriezuma tērpiem, ar vidukli desmit centimetru pāri ceļgaliem. Tāpat pazuduši „vampi” ar iekritušajiem vaigiem, zili krāsotajiem plakstiņiem. Tagad vairs nevalda konstruētais sievietes tips, kas tiecas pēc lietišķības par katru cenu. Jaukais vārdiņš „šarms” izskaudis amerikāņu „seksapilu”. Mūsdienu sieviete prot apvienot maigumu ar krietnumu darbā, viņa ir visai patstāvīga, bet zina, ka ģimene ir viņas istā vieta. Neviens jaunava vairs nelepojas ar to, ka neprot pagatavot ēdienus. Modernā sieviete nekad vairs neatgriezīsies pie nevarīgās divsimtprocentīgās sievišķības. *Paļa.*

PADOMĀSIM — PAGUDROSIM

18. krustvārdu mīkla.

Uzdevis A. Graikste, Rīgā.

Līmeniski: 1. Beļģijas kolonija, 2. latviešu rakstnieks, 3.

upe, 4. kaste, 5. cenas, 6. dzelzceļa stacija pie Gulbenes, 7. gaiļu lepnums, 10. mākslinieku darba vieta, 11. kuģniecības centrs, 12. loceklis, 13. trauki, 14. pildījums, 15. ko agrāk parasti ēda brokastīs, 16. sala, 17. ēdiena trauks, 18. zemes jūrā.

Svērteniski: 1. plāns, 11. krāsa, 19. cilvēces lāsts, 20. Vilibalda Drosmiņa lepnums, 21. sīkā naudas vienība, 10. pilsēta Kurzemē, 22. atpūtas vieta, 23. ūdens tvertnes, 24. grieķu filozofs, 6. slāpjums, 2. zivs, 25. šķidrums, 26. ienaidnieks, 27. patīkams ierīkojums, 28. koks, 29. delikatese, 30. noderīgi savvaļas augi, 31. dzīvības sula.

Gudro nu.

Zīmējumā redzamās figūras baltais laukums jāsadala četros vienāda lieluma un formas laukumos. Kā to visvieglāk izdarīt?

Mīklu atrisinājumi.

(Skat. 8. Laikmeta nr.)
17. krustvārdu mīkla.

Līmeniski: 1. tauta, 2. Marss, 3. krūze, 4. rampa, 5. Lorupe, 6. saites, 7. Jaunsudrabiņš, 8. stīpas, 9. kajaks, 10. rotas, 11. dunka, 12. skaņa, 13. stars.

Svērteniski: 5. lejas, 1.

Tokio, 14. turks, 15. rauti, 16. Urubu, 17. putra, 18. pasta, 19. Adele, 20. Susta, 21. Ida, 2. mēris, 9. kedas, 22. asaka, 23. rombi, 24. junda, 25. teika, 26. skate, 27. krams, 28. sesks.

Plintītem stingrais arests kā likts, jo, ieraugot pretimnākošo virsnieku, viņš pa paradumam to sveicināja ar rokas pielikšanu cepurei. Protams, virsnieks tūlīt redzēja, ka te kaut kas nav kārtībā un pieaicināja tuvāko kārtības sargu, lai tas pārbauda Plintītes dokumentus.

Kas es esmu!

Nekas cits kā Jukums, Tukums un smukums.

DER ZINĀT

PAR CUKURU

Ielūkojoties cilvēces vēstures lappusēs, atklājas, ka vis-senāk izmantotās saldvielas bijušas medus un niedru cukurs. Par cieto cukuru, kas mūsu dienās liekas pati par sevi sa-protama lieta, cilvēki uzzināja tikai laikā no trešā līdz ses-tajam gadsimtam pēc Kristus. Kā par brīnumu tas šoreiz ne-notika vis Ķīnā, kas parasti lepojas ar daudziem jauniem atklājumiem, bet gan Indijā. Vēl mazliet vēlāk no Persijas atklāst ziņas par pirmajām „cukungalvām“, un to raksturīgais veids attēlots arī jau zīmējumos.

Krusta karu laikā, kad visraibāko dāvanu klāstu eiropieši saņēma no austrumnieciskās arābu pasaules, arī cukurs bija to starpā. Jau drīz vien Itālijā, Spānijā un Portugālē cukura niedru audzēšanai un niedru cukura rūpniecībai bija labi pa-nākumi. Lielo aizjūras atklājumu un ieguvumu vēsture mums liecina, ka izredzes jaunatrastajās zemēs kultivēt cu-kura niedres un attīstīt plašu cukura rūpniecību ir lielā mē-rā ietekmējušas visus atklājumus. Tolaik niedru cukura rūp-niecības veidu uzskatīja par ļoti izdevīgu un ienesīgu, jo tas deva neparasti augstus peļņas procentus.

1573. gadā ziemeļos no Alpiem — Augsburgā sāka dar-boties pirmā cukura fabrika Viduseiropā, bet pēc dažiem gadu desmitiem to tomēr likvidēja. Vispār niedru cukura rūpniecība šeit nekad nav pieredzējusi uzplaukumu, jo to kavēja samērā grūti transportējamās izejvielas trūkums. Tā-dējādi arī turpmāk bija jāiztiek ar aizjūras ievadumiem, kas kļuva par pasakainu bagātību avotu visām tām zemēm, ku-ņas piedalījās koloniālajā tirdzniecībā. Jau 17. gadsimtā vācu filozofs Leibnics, kas ierosinājis dažu labu jaunlaiku pro-jektu, ieteica cukuru lietot visplašāko tautas slāņu uzturā. Taču šis nodoms, kam barības uzlabošanas ziņā būtu bijusi levērojama nozīme, sabruka pārāk augsto cenu un nedrošo pievedumu dēļ, jo cukurs aizvien vēl bija vienīgi kolonijās ražota viela.

Visbeidzot 18. gadsimtā notika sensacionāls apvērsums — ista revolūcija pasaules tirgū un cukura ražošanā. Pirmais celmlauzis te bija vācu aptiekārs un ķīmiķis Andrejs Sigis-munds Margrāfs (Andreas Sigismund Marggraf), kas dzimis 1709. g. 3. martā Berlīnē un arī beidzis savas dienas turpat 1782. g. 7. augustā. Viņš atrada cukuru mūsu pašu lopu bie-tēs. Šis atklājums, kas turklāt nav vienīgais viņa darbiem bagātajā mūžā, Margrāfam nodrošinājis visos laikos izci-lāko dabzinātņu pētītāju saimē goda vietu. Sava darba re-zultātus viņš publicēja 1747. gadā. Pēc dažiem gadiem Frīd-rihs Lielais viņa ziņā nodeva Prūsijas dabzinātņu akadēmi-jas ķīmijas laboratoriju.

Margrāfa daudzo skolnieku pulkā ievērojams kļuva Fran-cis Kārlis Achards (Achard), kas dzīvojis no 1753.—1821. g. Viņam laimējās savā skolotāja atklājumu likt lietā radīgā darbā. 1802. gadā viņš Kunernas muižā Lejasslēzijā nodibi-nāja pirmo biešu cukura fabriku pasaulē un ar to pašķīra ceļu rūpniecības nozarei, kas attīstījās un uzplauka nepa-rasti strauji. Taču šāda attīstība bija iespējama tikai tadēļ, ka divi Šlēzijas lauksaimnieki — brīvkungi fon Kopji (von Kopy), tēvs un dēls, prata izaudzēt no parastās lopbarībā lietotās bietes isto cukura bieti. Mūsu laikā šis cukura bie-tes dod tieši 35 procentus no visas pasaules cukura produk-cijas, bet pārējos 65 procentus vēl vienmēr iegūst no lētākās, bet izmantošanas ziņā mazliet atpakaļ palikušās siltzemju cukura niedres.

PILDĪT VAI VEIKT?

Lietojot vārdu „pildīt“ vai „izpildīt“, jāliek vērā, ka tiem ir konkrēta nozīme. Mēs varam pildīt apcirknus ar grau-diem, izpildīt alu no mucas u. t. l. Turpretī pienākumu ne-var pildīt, bet veikt vai darīt. Tāpat noteikumus nevis iz-pilda, bet ievēro. „Izpildīt“ būtu pieļaujams tikai tad, ja bez tā grūti iztikt, piem., varētu teikt: izpildīt vēlēšanos, lū-gumu, solījumu u. t. t.

L. P.

Kaimiņš — Kaimiņam

Pēdējais glābiņš.

Jaunam advokātam pirmā prāva. Viņš ru-nā gaži un plaši un beidzot saka:

„Mans klients gan nupat atzinās zādzbā.

Bet saki, tiesneša kungī, vai tik pa-grimušam cilvēkam kā viņš var maz kaut vienu vārdu ticēt!”

Zina kas iznāks.

„Alma, vai es virtuvē nevaru jums palīdzēt?”

„Sodien, kundze, gan ne; man jau tā darba pilnas rokas!”

Jāprot izlīdzēt.

„Janci, nāc ar mani rotaļāties!”

„Nevaru. Tētis saka, ka tu esot pa-laidnieks un tādēļ ar tevi spēlēties nedrīkstot!” atbild Ivars.

Jancis jau taisās doties projām, kad Ivars iesauca:

„Bet zini ko — es esmu kārtīgs zēns, tādēļ tu vari nākt rotaļāties ar mani.”

Lai paliek!

„Naudas man nav, bet es jums gribu tomēr palīdzēt un došu jums darbu!” saimnieks domīgi saka ubagam.

„Lai nu labāk tad paliek,” — ubags atmet ar roku. „Jums jau nav nau-das, ar ko par darbu samaksāt.”

Patstāvīgs darbs.

„Vai tev, Pēterīt, kāds palīdzēja šo domrakstu uzrakstīt?”

„Nē, skolotāja kungs, tētis viens pats visu veica.”

Atriebība.

Bez piecām minūtēm seši. Pastā gaļa rinda. Pie lodziņa ļoti uztraukts kungs, aiz lodziņa ļoti laipns ierēd-nis.

— Dodiet man 20 feniņu pastmar-ku! Man jāsteidzas.

— Lūdzu! Varbūt vēlaties pāriti pastkaršu?

— Nē!

— Bet varbūt dažas markas pa 10 feniņiem?

— Nē, paldies! Man vajadzīga ti-kai 20 feniņu marka.

— Varbūt varu piedāvāt dažas zi-mogmarkas?

— Tad nē jell! Man vajadzīga ti-kai 20 feniņu pastmarka un vairāk nekā!

— Bet varbūt jums vajadzīga kā-da greznuma telegrammas blanka?

— Nē. Nekā man nevajag! — sa-dusmotaais kungs sagrābj 20 feniņu marku un, klusi lādēdamies, aizstei-dzas.

Rindā sašutums. Pasta ierēdnis, to manīdams, laipni paskaidro:

— Piedodiet aizkavēšanos, manas dāmas un kungī! Bet man šķiet, ka šo kungu es pamatīgi izārstēju. Redziet, tas ir mans frizieris, kas pa-rasti man neliek miera, kad frizējos — mūžam kaut ko piedāvā.

Maskavas pīrti.

— Vai „gars” uzmešs?

— Vai tad jūs neredzat, ka tas nāk... visiem par nāšim.

Pie zobu ārsta.

Z o b ā r s t s: „Ko jūs kļiedzat?! Es taču vēl neesmu sācis urbt.”

P a c i e n t s J ā, bet jūs stāvat uz manām varž *

PAVAŠARA PLŪDOS.

„Es ceru, jūs mani nepārpratisit, ja es aicināšu jūs gultā.”

MĪKSTĀ SIRDS.

„Jā, ko gan es kā kavalleris va-rēju darīt? Kopēja teica, ka viņa esot tik ļoti nogurusi.”

SKAIDRĪBAI JĀBŪT.

„Tad nu saki, vai jūs gribat striķi jeb kāpnes, jeb varbūt striķi un kāpnes, jeb varbūt vislabāk striķa kāpnes?”

GLĀB NUI!

„Nu t-tad, Paulī, r-rauj v-vaļā kaut k-ko l-labi m-mīļīgu!”

KAVALERIS.

„Jaunkundz, jums izkrita rokas so-mīņa.”

SVĒTDIEN, 27. FEBRUĀRĪ.

5.00 Vācu karavīriem. 6.30 Ziņas latv. val. 8.45 Mūzika. 7.00 Ziņas vācu val. Pēc tam: Dienas programma. 7.10 Mūzika (pārraid.). 8.00 Mūzika svētdienā. 8.30 Vīngr. bērniem. 8.45 Ziņas („Landesdienst Ostl.“). 9.00 Vācu meistari mūzikā un literatūrā (pārraid.). 10.00 Ziņas vācu val. 10.10 Dievkalpojums. 11.10 Spāņu orķestra mūzika. 11.30 Nedēļas politiskais priekšlasījums. 11.45 Vācu māksla, vācu gars. 12.15 Ziņas latv. val. 12.30 Ziņas vācu val. Pēc tam: Vācu tautas koncerts (pārraid.). 14.00 Ziņas vācu val. 14.15 Ziņas. 14.30 Staburaga bērni, Valda jaunatnes stāsts T. Kalves dramatisējumā. 15.00 Uz ežības galvu liku sargāt savu tēvu zemi. Pied.: H. Lūse un M. Vētra, L. Garūta (klav.), J. Osis (dekl.) un rad. koris T. Kalniņa vad. 16.00 Ko karavīri vēlas (pārraid.). 16.45 Ziņas latv. val. 17.00 Ziņas vācu val. 17.15 Ko karavīri vēlas (turp.). 18.00 Berlīnes filharmoniku koncerts (pārraid.). 19.00 Nedēļas atbalss. 19.15 Latviešu karavīru pusstunda. 20.00 Ziņas vācu val. 20.15 Vakara koncerts. M. Vintere (dziesmas), J. Millers (klav.) un rad. orķ. prof. J. Mediņa vad. 21.00 Ziņas latv. val. 21.15 vakara konc. (turp.). 22.00 Ziņas v. val. Pēc tam: Nākošās dienas programma un sporta ziņas. 22.20—24.00 Deju mūzika un laika kavēklis. 24.00 Ziņas vācu val. 0.15 Nobeigums.

PIRMDIEN, 28. FEBRUĀRĪ.

11.30 Darbam un mājai. 14.30 Solistu koncerts. I. Muntere (dziesmas) un K. Munters (čells). 15.30 Mūzika sk. pl. 16.00 Mūzika. 17.15 Solistu koncerts. A. Vitola un T. Brilts (dziesmas) un prof. P. Šuberts (klav.). 18.30 Vācu karavīru pusstunda. 19.00 Priekšlasījumu cikls: Mūsu karaspēks. 19.15 Ziņas no karalauka. 19.30 Mūzika. 19.45 Politiskais priekšlasījums. 20.15—21.00 Rīga: Kas katram tik. 20.15—21.00 Madona, Kuldīga un Liepāja: Notikums Grunduļos. E. Dzenes raidāmluga. 21.15 Kas katram tik (pārraid.). 22.15 Sporta ziņas fronteļ vācu val. 22.20 Nākošās dienas programma un sporta ziņas. 22.30 Klavieru mūzika. Pied.: H. Prīgnics (Hans Prīgnitz). 23.15 Deju mūzika.

OTRDIEN, 29. FEBRUĀRĪ.

8.00 Latviešu tautas dziesmas un dejas. 8.30 Mūzika sk. pl. 12.00 Karavīru vēstulnieks. 14.30 Latviešu mūzika un literatūra. Elvira Volšteine (dziesmas) un Nina Leimane (dekl.). 15.30 Mūzika sk. pl. 16.00 Mūzika. 17.15 Mūzika II. 18.30 Latviešu karavīru pusstunda. 19.15 Ziņas no karalauka. 19.30 Mūzika. 19.45 Polit. apskats. 20.15 XXI Gildes koncerts. Pied.: H. Prīgnics (klaviers) no Berlīnes un radiofona lielais orķ. O. Bištēviņa vad. 22.20—24.00 Deju mūzika.

TREŠDIEN, 1. MARTĀ.

11.30 88. Darba pārtraukuma koncerts. Pied.: Ks. Bidiņa un E. Plūks-

na (dziesmas) un K. Lepmāņa kapella. 14.30 Jautras melodijas. Anekdoti. 15.30 Mūzika sk. pl. 16.00 Koncerts (sk. pl.). 17.15 Latvijas komandanta pūt. orķ. Fr. Tīleganta vad. 18.30 Vācu karavīru pusstunda. 19.00 Priekšlasījumu cikls: Jūras karš un jūras spēki. 19.15 Ziņas. 19.30 Mūzika. 19.45 Aktuālas temas. Latviešu biedrības „Lidumnieks” raidījums. 20.00 Ziņas vācu val. 20.15 Populāra latviešu mūzika. G. Kurmis (klav.), V. Stūresteps (vijole), koris „Varavīksna” E. Freimanis vad. un sk. pl. 21.15 Dziedī dziesmu, kad esi bēdīgs (sk. pl.). 22.20 Kamermūzika. Fr. Šuberta Foreju kvintets. 23.15 Deju mūzika un laika kavēklis.

CETURTDIEN, 2. MARTĀ.

8.00 Mūzika (sk. pl.). 11.30 Darbam un mājai. 14.30 Latviešu mūzika un literatūra. F. Viksne un Sk. Sāmala (dekl.). 15.30 Mūzika sk. pl. 16.00 Dienas darbs ir veikts (no kādas fabrikas). A. Pulciņa-Karpa un prof. Stots, E. Vinerts (vijole) un rad. koris T. Kalniņa vad. 17.15 Veci, labi paziņas (sk. pl.). 18.30 Vācu karavīru pusstunda. 19.15 Ziņas no karalauka. 19.30 Mūzika. 19.45 Preses un radiof. politisks apskats. 20.15—21.00 Rīga: Laba oma (sk. pl.). 20.15—21.00 Madona, Kuldīga un Liepāja: Jaunsaimnieks Dzilna, A. Atvara raidāmluga. 21.15 Lielais radiofona orķestris atskan deju mūziku B. Skultes vad. 22.20 Maza kamermūzika. Alfrēda Kalniņa svīta čellam un klav. Pied.: J. Ozoliņš (čells) un Vilma Cīrule (klav.). 22.45—24.00 Deju mūzika.

PIEKTDIEN, 3. MARTĀ.

8.00 Latviešu mūzika. 8.30 Mūzika sk. pl. 12.00 Karavīru vēstulnieks. 14.30 Bērniem. 15.30 Mūzika sk. pl. 16.00 Mūzika. V. Liepiņa-Zaķe (dziesmas) un radiofona mazais orķestris A. Pārups vad. 17.15 Pēcpusdienas mūzika. Fr. Vlašeks (čells) un radiof. orķ. prof. J. Mediņa vad. 18.30 Latviešu karavīru pusstunda. 19.00 Priekšlasījumu cikls: Mūsu aviācija. 19.15 Ziņas no karalauka. 19.30 Mūzika. 20.15 No operetes uz opereti (sk. pl.). 21.15 Vācu mūzikas pērles, A. Libertē-Rebāne un F. Merkels (dziesmas), M. Šebena un H. Preuskers (dekl.) un N. Pese (brača). 22.20—24.00 Deju mūzika.

SESTDIEN, 4. MARTĀ.

11.30 Darbam un mājai. 12.45 Brīvprātīgā polic. pulka Rīgas pūtēju orķ. Pēteris Banderis vad., radiofona mazais orķ. A. Pārups vad., Sramela kvartets E. Eka vad. un sk. pl. 14.30 Pašu audzināts. A. Alluhāna komēdija. 15.30 Mūzika sk. pl. 16.00 Mūzika. 17.15 Mūzika (turp.). 18.30 Vācu karavīru stunda. 19.15 Ziņas no karalauka. 19.30 Mūzika. 19.45 Polit. apskats. 20.15 Sappos un nomodā (sk. pl.). 21.00 Ziņas latv. val. 21.15 Sappos un nomodā (turp.). 22.20—24.00 Deju mūz.

KATRU DARBDIENU KĀ PARASTS.

ANEKDOTI

Apvainojums.

Londonas klubā kāds angļu džentlmenis šķirsta Amerikas avīzi. Pēkšņi viņš uzrunā tuvāko klubu locekli:

„Sēr Arčibald, ko tas nozīmē, kas te rakstīts: Čerčils esot labs anglis?”

„Nedzirdēts apvainojums!” norūc sērs Arčibalds.

Židisks iemesls.

Prūšu ķēniņa Frīdricha Vilhelma 4. laikā (1840.-61.) Berlīnē ieceļoja poļu žids Markus Levījs no Galicijas. Tūlīt pēc iebraukšanas viņš griezās pie iestādēm ar lūgumu, lai viņam atļauj saukties Mārtiņa Lutera vārdā. Kad viņam jautāja, kādēļ viņš izvēlējis tieši šādu vārdu, atbilde bija pilnīgi negaidīta:

„Lai nevajadzētu izārdīt veļā iesūtos burtus M. L.!”

Burti gan palika, kur bijuši, bet Lutera vārdā židam neatļāva saukties.

Tad vaļrs nepatīk...

Komponistam Hendelam kāds viņa skolnieks Hanoverē teica:

„Jums taču ir ļoti viegla un patīkama dzīve!”

Un meistars atbildēja:

„Jā, bet tikai līdz privātstundu sākumam!”

Meistara spriedums.

Vēlākais Baireitas svētku diriģents/Felīkss Motls jaunībā bija komponējis operu „Augsburgas engelis”. Viņš partitūru iesniedza Vāgneram un lūdza tā spriedumu par savu darbu. Meistars neteica ne labu, ne ļaunu, bet pasniedza aizzīmogotu aploksnī ar uzrakstu: „Uzplēšama tikai pēc manas nāves”. Jaunais komponists nevarēja tik ilgi gaidīt. Viņš jau uz ielas atplēsa aploksnī un tajā atrada... Augsburgas dzīvnieku aizsardzības biedrības statūtus.

Nejauks vārds.

Amerikā pie tiesneša ierodas kāds pilsonis un lūdz atļauju mainīt savu vārdu.

„Kā jūs saucaties?” viņam jautā.

„Smerdelis, sēr.”

„Jā, tad es tiešām esprotu, ka vārda maiņai ir neapstrīdams pamatojums. Un kāds jums priekšvārds?”

„Pilnā vārdā es saucos Franklins Delano Smerdelis.”

„Kā tad jūs vēlētos saukties turpmāk?”

„Vāļjams Smerdelis, sēr.”

Viņš neuztīcas.

Pēc varas iegūšanas Napoleons labprāt pieņēma savus tautiešus — korsikāņus un palīdzēja tiem kā varēdams. Kādreiz atkal pie viņa ieradās korsikānis. Pils sardzes virsnieks to pavādīja pie ķeizara un palika gaidot. Napoleons gribēja parunāties no sirds, tādēļ māja, lai virsnieks aiziet, bet tas pakratīja galvu un teica:

„Majestāte, es neuztīcos nevienam korsikānim!”

Kas viņš ir!

Sopenhauers bija pastāvīgi nogrimis dziļās pārdomās par pasaules kārtību. Bieži viņš sarunājās pats ar sevi, vārdus pastiprinādams ar spēcīgiem žestiem. Tā viņš kādreiz uz sāka strīdu ar sevi arī kādā gleznu krātuvē. Mūzeja sargs viņu novēroja un beidzot apjautājās, kas viņš tāds esot. Domās iztraucētais prātnieks pārsteigts blenza sargā un tad dziļdomīgi teica:

„Es būtu ļoti pateicīgs jums, ja jūs man varētu pateikt, kas es esmu.”

ATALGOJUMS.

Amerikas komunisti izteikusies par Ruzevelta atkalievēšanu.

Dārgie draugi, stiprie balsti, Troni dodiet man un valsti,

Tad jums atvērsies tur debess: Būs kur kūdīt, taisīt rebes!

J. Dr.